

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

LAURA VILKAUSKĖ
(BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA)

BAUDŽIAMOJO ĮSAKYMO PRIĖMIMO PROCESAS: FORMALIŲJŲ IR VERTINAMŲJŲ
POŽYMIŲ NUSTATYMAS, SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS IR ĮRODYMŲ VERTINIMAS TEISME

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas–
prof. dr. Jolanta Zajančkauskienė

Vilnius, 2025

TURINYS

IVADAS	3
1. BAUDŽIAMOJO ĮSAKYMO PRIĖMIMO PROCESAS – SUPAPRASTINTA BAUDŽIAMOJO PROCESO RŪŠIS	7
1.1. Baudžiamojo proceso diferenciacija.....	7
1.2. Formalieji požymiai.....	12
1.3. Vertinamieji požymiai.....	16
2. FORMALIŲJŲ IR VERTINAMŲJŲ POŽYMIŲ NUSTATYMAS IKITEISMINIO TYRIMO METU	21
2.1. Nusikalstamos veikos aplinkybių nustatymas.....	21
2.2. Žalos atlyginimo išsprendimas.....	30
2.3. Duomenų apie įtariamąjį nustatymas.....	35
2.4. Duomenų apie nukentėjusįjį nustatymas.....	39
3. TEISMINIS NAGRINĖJIMAS BAUDŽIAMOJO ĮSAKYMO PRIĖMIMO PROCESU: SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS IR DUOMENŲ / ĮRODYMŲ VERTINIMAS	41
3.1. Teisėjo sprendimai, gavus prokuroro pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu ir ikiteisminio tyrimo metu surinktą medžiagą.....	41
3.2. Duomenų/įrodymų vertinimas teisme.....	48
IŠVADOS	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	59
ANOTACIJA	66
ANNOTATION	67
SANTRAUKA	68
SUMMARY	70
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA	72

IVADAS

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – ir Konstitucinis Teismas) yra konstatavęs, kad viena iš valstybės ir įstatymų leidėjo pareigų, kildinama iš Konstitucijos, yra reglamentuoti baudžiamojo proceso santykius, t. y., numatyti baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas bei jas apibrėžti, ir apsaugoti kiekvieną asmenį ir visuomenę nuo pasikėsimo prieš juos atlikti nusikalstamus veiksmus.¹ Be kita ko, „baudžiamojo proceso santykiai įstatymu turi būti reguliuojami taip, kad būtų sudarytos teisinės prielaidos greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas, teisingai nubausti nusikalstamas veikas padariusius asmenis (ar kitaip pagal įstatymą išspręsti jų baudžiamosios atsakomybės klausimą), taip pat teisinės prielaidos užtikrinti, kad niekas nekaltas nebūtų nuteistas [...]“²

Galime teigti, kad „baudžiamojo proceso paskirtis – priimtas materialiu požiūriu teisingas sprendimas – gali būti įgyvendinta tik teisingai nustačius faktines praeityje vykusią (galbūt nusikalstamą) įvykių aplinkybes.“³ Būtent įrodinėjimo baudžiamajame procese svarbiausias tikslas yra nustatyti, ar buvo padaryta baudžiamojo įstatymo uždrausta veika bei identifikuoti subjektą, kuris ją padarė.⁴ Pažymėtina, kad įrodinėjimo specifika priklauso nuo to, pagal kokią baudžiamąją procesinę formą vyko baudžiamasis procesas⁵. Įrodinėjimas bendrajame baudžiamajame procese ir specifinėse baudžiamojo proceso formose, prie kurių priskiriamos ir supaprastinto proceso formos, skiriasi. Supaprastintos baudžiamosios procesinės formos egzistuoja remiantis tam tikrų požymių (formaliųjų ir vertinamųjų) pagrindu⁶, kurie lemia įrodinėjimo ypatumus. Šiame darbe bus nagrinėjami tam tikri įrodinėjimo aspektai ir problematika taikant vieną iš supaprastintų baudžiamojo proceso formų - teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesą: ikiteisminio tyrimo metu – nustatant formaliuosius ir vertinamuosius požymius, bei teismo nagrinėjimo metu – vertinant duomenis/įrodymus teisme ir priimant sprendimus.

Pastaraisiais metais, prokuratūra kaip vieną iš tikslų įtvirtina siekį procesinius veiksmus atlikti ir sprendimus priimti kaip įmanoma greičiau, jog nuo nusikalstamos veikos įvykdymo iki jos

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas, Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05- 7/05-17/05, žiūrėta 2025 m. kovo 1 d., <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.

² *Ibid.*

³ Rima Ažubalytė ir kt., *Baudžiamojo proceso teisė* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 77.

⁴ Petras Ancelis, „Įrodinėjimo tikslas, dalykas ir priemonės“, iš *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo* (prof. dr. Eugenijaus Palskio atminimui), Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011), 207.

⁵ Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso teisė: vadovėlis* (Vilnius: Registrų centras, 2011), 166.

⁶ Ramūnas Jurgaitis, „Supaprastinta baudžiamoji procesinė forma“ (Daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2004), 21.

išaiškinimo bei sankcijų pritaikymo praeitų kuo mažiau laiko ir baudžiamasis procesas taptų efektyvesnis, ekonomiškesnis.⁷ Remiantis prokuratūros ataskaita, 2022 m. prokurorui pasirinkus ekonomišką procesą, t. y., priimant baudžiamąjį įsakymą, buvo išnagrinėta 7495 baudžiamosios bylos⁸, 2023 m. – 7 359⁹, 2024 m. – 7 414¹⁰, t. y. apie pusę visų pirmosios instancijos teismui perduotų bylų. Taigi, baudžiamojo proceso užbaigimas baudžiamuoju įsakymu yra aktuali tema, atsižvelgiant į šių dienų nusikalstamų veikų tyrimo tendencijas. Kaip žinome, baudžiamojo proceso ikiteisminio tyrimo etapas, pasirinkus šią supaprastintą formą vyksta bendra tvarka, tačiau su tam tikromis išimtimis ikiteisminio tyrimo pabaigoje, ir, be abejo, šiame procese yra specifinė teisminio nagrinėjimo stadija, kurioje procesas vyksta kitaip, nei bendrajame baudžiamajame procese.

Tiriama problema. Baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso teisinis reguliavimas ir jo taikymas praktikoje kelia šiuos klausimus: kaip turi būti nustatomi formalieji ir vertinamieji požymiai šiame procese, kokios klaidos pasitaiko juos nustatant, bei kokia yra šių požymių reikšmė priimant sprendimus ir vertinant įrodymus teisme.

Darbo mokslinis naujumas, problemos ištirimo lygis. Supaprastinto baudžiamojo proceso formų taikymo ypatumus nagrinėjo nemažai autorių, pavyzdžiui, R. Jurgaitis¹¹, R. Ažubalytė ir J. Zajančkauskienė¹², G. Goda¹³, M. Kazlauskas, P. Kuconis¹⁴, D. Pranka¹⁵, G. Bučiūnas, E. Gruodytė, M. Šalčius¹⁶, P. Ancelis¹⁷, R. Ročys¹⁸. Tačiau, mokslinėje literatūroje trūksta susistemintos

⁷ Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra. Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros 2023-2025 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. vasario 3 d. įsakymu Nr. I-34, 5-7, <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/02/2023-2025-m.-svp-2023-02-03-nr.-i-34.pdf>.

⁸ Lietuvos Respublikos prokuratūra. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2022 m. ataskaita, 7, <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/03/2022-m.-ataskaita-2023-03-01-nr.-17.9.-1974.pdf>.

⁹ Lietuvos Respublikos prokuratūra. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2023 m. ataskaita, 7, <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2024/03/2023-m.-ataskaita-galutine.pdf>.

¹⁰ Lietuvos Respublikos prokuratūra. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2024 m. ataskaita, 7, <https://prokuraturos.lt/data/public/uploads/2025/04/metine-prokuraturos-ataskaita-2024-final.pdf>.

¹¹ Jurgaitis, *supra note*, 6., Ramūnas Jurgaitis, „Baudžiamojo įsakymo procesas: proceso be įprastojo nagrinėjimo teisme: ypatumai ir įtariamojo (kaltinamojo) procesinės garantijos“, *Jurisprudencija* 108, 6 (2008); Ramūnas Jurgaitis, „Formalieji ir vertinamieji požymiai taikant supaprastintą baudžiamąjį procesinę formą“, *Jurisprudencija* 30 (2003).

¹² Rima Ažubalytė, Ramūnas Jurgaitis ir Jolanta Zajančkauskienė, *Specifinės baudžiamojo proceso rūšys* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011).

¹³ Gintaras Goda, „Baudžiamojo proceso forma: optimalių procesinių taisyklių paieškos galimybės ir ribos.“ *Teisė* 65 (2007),

¹⁴ Goda, Kazlauskas ir Kuconis, *supra note*, 5.

¹⁵ Darius Pranka, „Teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso problemos ir tobulinimo perspektyvos“, *Jurisprudencija* 2 (2017).

¹⁶ Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, 2017

¹⁷ P. Ancelis, *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas* (Vilnius: Saulelė, 2007).

¹⁸ Robertas Ročys, „Problems of applying of the court's penal order's institute in the criminal procedure law of Lithuania.“, *Teisės apžvalga* 1 (2016).

informacijos, kompleksinių tyrimų apie baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso ypatumus atskirose baudžiamojo proceso stadijose. Dauguma šaltinių yra pasenę ir juose tik bendrai aptarta baudžiamojo įsakymo priėmimo problematika arba tik tam tikri aspektai, atskirai neapžvelgiant formaliųjų ir vertinamųjų požymių nustatymo ikiteisminio tyrimo stadijoje, taip pat trūksta susistemintos informacijos apie teismo nagrinėjimo stadijos ypatumus, sprendimų priėmimą ir duomenų/įrodymų vertinimą.

Baigiamojo darbo reikšmė. Darbo originalumas. Šis baigiamasis darbas yra originalus ir reikšmingas, nes jame nagrinėjama iki šiol mažai literatūroje aptarta tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teismo nagrinėjimo specifika ir problematika baudžiamojo įsakymo priėmimo procese.

Tyrimo tikslas. Remiantis teisiniu reguliavimu ir jo taikymu baudžiamojo proceso praktikoje, išanalizuoti formaliųjų ir vertinamųjų požymių nustatymą teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procese ir šių požymių reikšmę priimant sprendimus bei vertinant įrodymus teisme.

Tyrimo uždaviniai.

1. Ištirti baudžiamojo proceso formos diferenciacijos kriterijus ir pateikti teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso sampratą ir šios procesinės formos taikymo sąlygas.
2. Išanalizuoti formaliųjų ir vertinamųjų baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso požymių turinį, šių požymių reikšmę ir jų nustatymą ikiteisminio tyrimo stadijoje, prokurorui nusprendus užbaigti procesą baudžiamuoju įsakymu, bei klaidas, kurios daromos nustatant šiuos požymius.
3. Išnagrinėti teisėjo priimamus sprendimus, gavus prokuroro pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu ir ikiteisminio tyrimo metu surinktą medžiagą, ir duomenų/įrodymų, kuriais grindžiamas prokuroro pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, vertinimo ypatumus.

Tyrimo metodika. Šiame baigiamajame darbe siekiant įgyvendinti tyrimo uždavinius ir tyrimo tikslą buvo naudojami dokumentų ir sisteminės analizės metodai, lyginamasis metodas ir apibendrinimo metodas. Dokumentų analizės metodas naudojamas analizuojant teisės aktus, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) jurisprudenciją, bei baudžiamąsias bylas, kuriose buvo taikomas teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas. Analizuojamos baudžiamosios bylos buvo pasirinktos atsitiktinės atrankos būdu (kokybine imtimi). Sisteminės analizės metodas naudojamas atskleidžiant įrodinėjimo teisinio reguliavimo ir taikymo teismų praktikoje ypatumus baudžiamojo įsakymo priėmimo procese nustatant formaliuosius ir vertinamuosius požymius bei

vertinant duomenis/įrodymus teisme. Lyginamasis metodas naudojamas lyginant skirtingų autorių nuomones apie tam tikrus ypatumus baudžiamojo įsakymo priėmimo procese ikiteisminio ir teismo nagrinėjimo stadijoje. Apibendrinimo metodas naudojamas formuluojant išvadas.

Tyrimo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, išvados, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių kalba, anotacija anglų kalba, santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba. Dėstomosios dalies pirmame skyriuje nagrinėjami baudžiamojo proceso diferenciacijos pagrindai, atskleidžiamas formaliųjų ir vertinamųjų kriterijų turinys baudžiamojo įsakymo priėmimo procese, antrame skyriuje nagrinėjami formaliųjų ir vertinamųjų kriterijų nustatymo/įrodinėjimo ypatumai ikiteisminio tyrimo stadijoje. Trečiame skyriuje nagrinėjami teisėjo priimami sprendimai teismo nagrinėjimo stadijoje, analizuojama, kaip vyksta duomenų/įrodymų vertinimas teisme.

Ginamieji teiginiai.

1. Tinkamas visų formaliųjų ir vertinamųjų baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso požymių nustatymas ir jų patvirtinimas leistiniais, patikimais ir pakankamais ikiteisminio tyrimo duomenimis, sudaro sąlygas teismui išnagrinėti bylą, nerengiant teisiamojo posėdžio.

2. Baudžiamojo įsakymo priėmimo procese teisėjui yra suteikiama pakankamai teisinių procesinių galimybių įvertinti duomenis / įrodymus ir priimti teisingą sprendimą byloje.

1. BAUDŽIAMOJO ĮSAKYMO PRIĖMIMO PROCESAS – SUPAPRASTINTA BAUDŽIAMOJO PROCESO RŪŠIS

1.1. Baudžiamojo proceso diferenciacija

Nustatyta baudžiamojo proceso forma nėra savitikslių. Procesinė forma ne tik susieta su baudžiamojo proceso dalyvių teisių garantijomis, nusikalstamų veikų tyrimu ar bylos nagrinėjimu teisme, taip pat procesinės formos laikymasis įgyja praktinę vertę, nes padeda užtikrinti efektyvius duomenų/įrodymų rinkimo, patikrinimo būdus, nusikaltusių asmenų įkaltinimo būdus bei kartu užkerta kelią nekaltų asmenų patraukimui baudžiamajon atsakomybėn.¹⁹

Baudžiamoji procesinė forma yra suvokiama ir skirstoma į atskiro procesinio veiksmo formą, atskiros baudžiamojo proceso stadijos formą ir baudžiamojo proceso apskritai.²⁰ Kalbant apie baudžiamojo proceso formos diferenciaciją, pirmiausia galvoje turime baudžiamojo proceso apskritai diferenciaciją.²¹ Siekiant racionaliai ir veiksmingai įgyvendinti baudžiamojo proceso paskirtį bei atsižvelgiant į nusikalstamų veikų pavojingumą, aplinkybes, nusikalstamas veikas įvykdžiusių asmenų statusą ir kitus reikšmingus kriterijus, baudžiamojo proceso forma yra diferencijuojama – t. y. skaidoma į bendrąją ir specifinę(-es) formą (-as).²²

Baudžiamojo proceso diferenciacija yra nulemta Lietuvos Respublikos Konstitucijos, nors joje nėra tiesiogiai įtvirtinta galimybė BPK diferencijuoti baudžiamojo proceso formas.²³ Konstitucinis Teismas yra taip pat konstatavęs, kad konstituciškai yra įtvirtintas bendrasis baudžiamojo proceso modelis, kurį sudaro atskiri baudžiamojo proceso etapai – ikiteisminio tyrimo etapas, skirtas surinkti informaciją ir ją įvertinti, siekiant nuspręsti, ar ikiteisminis tyrimas turi būti nutrauktas, ar tęsiamas ir baudžiamoji byla bus perduota teisminiam nagrinėjimui; baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme etapas, kur palaikomas valstybinis kaltinimas.²⁴ Konstitucinis Teismas laikosi pozicijos, kad „[...] bendrojo baudžiamojo proceso modelio konstitucinis įtvirtinimas savaime nepanaikina galimybės baudžiamojo proceso santykius reguliuoti ir taip, kad tam tikrais atvejais (atsižvelgiant į nusikalstamų veikų pobūdį, pavojingumą (sunkumą), mastą, kitus požymius, kitas

¹⁹ Rima Ažubalytė, „Diskrecinis baudžiamasis persekiojimas: teoriniai pagrindai, taikymo problemos ir perspektyvos Lietuvoje“ (Daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2002), 9.

²⁰ Ažubalytė, Jurgaitis ir Zajančkauskienė, *supra* note, 12: 18.

²¹ *Ibid*, 16.

²² *Ibid*, 18.

²³ *Ibid*, 18

²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas, *supra* note, 1.

turinčias reikšmės aplinkybes) ikiteisminis tyrimas nebūtų atliekamas ir (arba) valstybinis kaltinimas teisme nebūtų palaikomas.²⁵ Kartu Konstitucinis Teismas pažymėjo, jog „įstatymų leidėjas įstatymu gali nustatyti skirtingas baudžiamojo proceso rūšis [...] ir baudžiamojo proceso ypatumus tiriant tam tikras nusikalstamas veikas ir (arba) nagrinėjant atskirų kategorijų baudžiamąsias bylas, *inter alia* skirtingas tam tikrų nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo taisykles, baudžiamojo proceso dalyvių teisinio statuso ypatumus ir kt.“²⁶ Taigi, įstatymu gali būti įtvirtintos nuo bendrojo baudžiamojo proceso konstitucinio modelio besiskiriančios baudžiamojo proceso rūšys (formas)²⁷, tačiau „kiekvieną konkrečiu atveju nukrypstant nuo bendrosios baudžiamosios procesinės formos ir formuojant atskirus baudžiamojo proceso institutus, būtina paisyti Konstitucijoje nustatytų normų bei principų ir juos aiškinančios Konstitucinio Teismo konstitucinės doktrinos.“²⁸

Atsižvelgiant į įvairius kriterijus, tokius kaip nusikalstamą veiką padariusio asmens statusas, nusikalstamos veikos aplinkybių aiškumas, nusikalstamos veikos pavojingumas, jos pobūdis, proceso dalyvių interesai, valia ir kitos reikšmingos aplinkybės, yra reguliuojamos baudžiamojo proceso formos (rūšys) tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Paprastai išskiriama viena kaip pagrindinė, t. y. bendroji baudžiamojo proceso forma bei įtvirtinamos kitos baudžiamojo proceso formos, įvardijamos specifinėmis baudžiamojo proceso formomis (rūšimis).²⁹ Žinoma, skirtingose valstybėse bendra ir specifinė baudžiamojo proceso formos nėra tapačios, kadangi valstybės priklauso skirtingoms teisės tradicijų sistemoms, taip pat tam įtakos gali turėti įvairūs politiniai, ekonominiai bei kiti veiksniai.³⁰

Supaprastinto proceso kaip specifinės baudžiamojo formos rūšys gali būti skiriami į du pagrindinius modelius: proceso supaprastinimo modelį (*abbreviation model*), kuris apima baudžiamąjį įsakymą bei sutrumpintą įrodymų tyrimą ir susitarimo modelį (*submission model*), kurio esmė yra derybos dėl kaltės.³¹ Galutinis sprendimas supaprastintame (*abbreviation model*) procese grindžiamas ikiteisminio (policijos) tyrimo medžiaga.³² Kaltinamasis atsisako teismo proceso ir jam skiriama švelnesnė bausmė.³³ Paprastai šis procesas taikomas, padarius lengvesnes nusikalstamas

²⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas, *supra note*, 1.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Ažubalytė, Jurgaitis, Zajančkauskienė *supra note*, 12: 23.

²⁹ *Ibid.*, 25-26.

³⁰ *Ibid.*, 29.

³¹ „Baudžiamojo proceso esamo reglamentavimo analizė ir vertinimas“, tyrimo ataskaita, 2022 m., 11, https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/02/galutine_ataskaita_0608.pdf.

³² Thomas Weigend, Simplified Criminal Procedures: Models, Problems and Options (University of Cologne), <https://slidetodoc.com/simplifiedcriminal-procedures-models-problems-and-options-prof/>.

³³ *Ibid.*

veikas, už kurias neskiriama laisvės atėmimo bausmė.³⁴ Toks proceso supaprastinimo modelis taikomas Lietuvoje, Norvegijoje, Vokietijoje, Italijoje ir kt.³⁵ Susitarimo modelis (*submission model*) – tai yra „derybos dėl kaltės arba kitaip sandėris dėl pripažinimo kaltu (anglų k. *plea bargaining*) plačiai taikoma baudžiamojo proceso užbaigimo forma bendrosios teisės valstybėse“³⁶, tačiau šis institutas tam tikra forma yra integruotas ir į kai kurių Europos valstybių baudžiamuosius procesus, pavyzdžiui, Vokietijos, Italijos, Lenkijos, Prancūzijos ir kt.³⁷

Lietuvoje baudžiamojo proceso formos susiskirstymas vykdomas pagal dvi kryptis: „suteikiant papildomų teisinių garantijų specifinėse bylose (nepilnamečių, asmenų su fiziniais, psichiniais trūkumais ir kt.) ir supaprastinant procesą bylose, nekeliančiose didelio pavojaus visuomenei ir nereikalaujančiose sudėtingo tyrimo.“³⁸ Lietuvos Respublikos BPK IX dalyje „Baudžiamojo proceso ypatumai tiriant ir nagrinėjant atskirų kategorijų bylas“ įtvirtintos tokios specifinės baudžiamojo proceso rūšys:

- bylų dėl juridinių asmenų padarytų nusikalstamų veikų procesas;
- priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procesas;
- bylų supaprastintas procesas:
 1. teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas;
 2. pagreitintas procesas.
- bylų procesas kaltinamajam nedalyvaujant.³⁹

Mokslo doktrinoje nepilnamečių asmenų padarytų nusikalstamų veikų procesas ir asmenų, kurie turi psichikos ar fizinių sutrikimų padarytų nusikalstamų veikų procesas taip pat priskiriami prie specifinių baudžiamojo proceso formų, nepaisant to, jog vienoje vietoje sistemiškai BPK tai nėra reguliuojama.⁴⁰

LR BPK baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas priskiriamas prie supaprastintos procesinės formos.⁴¹ Supaprastintas procesas, pasak G. Godos, – „tai nusikalstamų veikų tyrimo bei

³⁴ Weigend, *supra note*, 32.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ Gintarė Janušaitytė, „Derybų dėl kaltės instituto egzistavimo prielaidos Lietuvos Respublikos baudžiamajame procese“, Teisės apžvalga 1(13):2016, 88. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/1a71cc5c-ba8e-4aa6-9d73-a789162f94a0/content>.

³⁷ *Ibid.*, 88.

³⁸ Jurgaitis, *supra note*, 6: 14.

³⁹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. vasario 1 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777/asr>.

⁴⁰ Ažubalytė, Jurgaitis, Zajančauskienė *supra note*, 12: 30.

⁴¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *op cit.*

baudžiamųjų bylų nagrinėjimo procedūra, kurios metu ikiteisminis tyrimas ir (ar) bylos nagrinėjimas teisme atliekamas per itin trumpą laiką, atsisakoma atskirų procesų etapų ar stadijų, arba jos iš esmės sutrumpinamos, paprastesne tvarka atliekami atskiri proceso veiksmai.⁴² Doktrinoje supaprastinta baudžiamoji procesinė forma apibrėžiama kaip „[...] viena iš baudžiamųjų procesinių formų, pagal kurią yra tiriamos ir nagrinėjamos įstatymu apibrėžtos nusikalstamos veikos, laikantis bendrų baudžiamojo proceso normų, su išimtimis, kurios leidžia paspartinti bei kitaip optimizuoti baudžiamąjį procesą, nepažeidžiant baudžiamojo proceso principų bei procesinių garantijų.“⁴³ Šiame apibrėžime pateikti pagrindiniai supaprastinto proceso požymiai, kurie tinka bet kokiai supaprastintai baudžiamojo proceso formai, kadangi supaprastintame procese yra taikomos bendros baudžiamojo proceso taisyklės su tam tikromis išimtimis, kurios leidžia suformuoti atskirą specifinę procesinę formą.⁴⁴

„Teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas – tai supaprastinta baudžiamoji procesinė forma, pagal kurią prokurorui pasiūlius ir įtariamajam neprieštaraujant, teisėjas, remdamasis ikiteisminio tyrimo metu surinktais duomenimis ir esant aiškioms baudžiamosios bylos aplinkybėms be nagrinėjimo teismo posėdyje vienasmeniškai priima baudžiamąjį įsakymą, kuriuo kaltinamajam pagal Baudžiamajame kodekse numatytą sankciją gali būti paskiriama Baudžiamojo proceso kodekso leistina bausmė.“⁴⁵

Baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas taikomas ir kitose šalyse, pavyzdžiui, Vokietijoje⁴⁶, Nyderlandų karalystėje⁴⁷, Estijoje⁴⁸, Prancūzijoje⁴⁹, Lenkijoje⁵⁰, Švedijoje⁵¹. Vokietijos baudžiamojo proceso kodekso 407 str. 1 d., kuri susijusi su galimybe priimti baudžiamąjį įsakymą, nurodyta, kad „baudžiamojoje byloje [...] rašytiniu prokuratūros pareiškimu teisinės nusikaltimo

⁴² Goda, Kazlauskas ir Kuconis, *supra note*, 5: 559.

⁴³ Jurgaitis, *supra note*, 6: 20.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ Ažubalytė, Jurgaitis, Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 46.

⁴⁶ Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas, 6 knyga, 1 skyrius, prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/index.html#BJNR006290950BJNE072300311>.

⁴⁷ Nyderlandų baudžiamojo proceso kodeksas, 257a str., prieiga per internetą: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001903/2022-07-01>.

⁴⁸ Estijos Baudžiamojo proceso kodeksas, 3 skyrius, prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>.

⁴⁹ Prancūzijos Nusikaltimų ir bausmių kodeksas, 2 knyga, 1 skyrius, 7 skirsnis, prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000006167485/#LEGISCTA000006167485.

⁵⁰ Lenkijos Baudžiamojo proceso kodeksas, X dalis, 53 skyrius, prieiga per internetą: <https://lexlege.pl/kodeks-postepowania-karnego/#kpk/dzial-x-postepowania-szczegolne/534/>.

⁵¹ Švedijos teismų proceso kodeksas, 48 skyrius, prieiga per internetą: <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-code-of-judicial-procedure/>.

pasekmės gali būti nustatytos raštu, priimant baudžiamąjį įsakymą, nerengiant teismo posėdžio.⁵² Prokuratūra pateikia šį prašymą, jei atsižvelgusi į tyrimo baigtį, mano, kad posėdžio rengti nebūtina, prašyme nurodomos tikslios teisinės pasekmės.⁵³ Taip pareiškiamas valstybinis kaltinimas.⁵⁴ Pagal Vokietijos BPK, baudžiamojo įsakymo procesas yra supaprastintas procesas, kuomet nėra rengiamas teismo posėdis ir nevyksta rungimosi principu grįstas bylos nagrinėjimas.⁵⁵ Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad „pagal Vokietijos teisę baudžiamasis įsakymas priimamas pagal *sui generis* procedūrą. [...] pagal šią procedūrą vienintelė galimybė kaltinamajam dalyvauti teisiniuose ginčiuose, kai jis gali visiškai įgyvendinti savo teisę būti išklaustas, yra pateikti prieštaravimą dėl šio įsakymo.“⁵⁶ Baudžiamąjį įsakymą dėl nesunkių baudžiamųjų nusižengimų priima teismas prokuratūros prašymu. Įsakymas įsiteisėja po dviejų savaitių nuo įsakymo įteikimo, šis terminas skirtas pateikti prieštaravimui, jeigu per dvi savaites pateikiamas prieštaravimas – rengiamas teismo posėdis.⁵⁷

Nyderlandų Karalystės baudžiamojo proceso kodekse taip pat yra reglamentuotas baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas. Remiantis Nyderlandų BPK „[...]“ prokuroras gali užbaigti bylą dėl nusikaltimo, už kurį skirtina maksimali bausmė neviršija 6 metų laisvės atėmimo, baudžiamuoju įsakymu. Šio proceso metu viešas teismo posėdis nevyksta (t. y. teismas nėra šio proceso dalyvis). Įtariamasis gali paduoti skundą dėl baudžiamojo įsakymo per 14 d. prokuratūrai. Prokuratūra turi teisę panaikinti arba pakeisti baudžiamąjį įsakymą, o jei nesutinka su skundu, perduoti jį nagrinėti apylinkės teismui[...]“⁵⁸.

Estijos baudžiamojo proceso kodekse įtvirtintas sumarinis procesas, pagal kurį yra priimamas baudžiamasis įsakymas. Sumarinio proceso tvarka gali būti nagrinėjamos bylos, kuomet sankcijoje už padarytą nusikalstamą veiką numatyta bausmė yra piniginė bauda. Baudžiamasis įsakymas priimamas pagal teismui pateiktą medžiagą.⁵⁹

Visose supaprastintose baudžiamosiose procesinėse formose yra įtvirtinta tam tikrų požymių

⁵² Generalinio advokato Nils Wahl išvada, pateikta 2017 m. gegužės 11 d., Byla C-278/16, Baudžiamoji byla prieš Frank Sleutjes, Prieiga per internetą:

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?jsessionid=9E2A65E5A463E6569D88CC1FD639D073?docId=190594&text=LT&p=&doclang=agelIndex=0&cid=3914410

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ Teisingumo teismo sprendimas, byloje C-216/14, 2015 m. spalio 15 d., prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:62014CJ0216>.

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ L.Jakulevičienė ir kt., „Teismo proceso vedimo studija“, (Vilnius : Nacionalinė teismų administracija, 2022), <https://grants.teismas.lt/wp-content/uploads/2022/11/Teismo-proceso-vedimo-studija.pdf#page=8&zoom=100>, 140.

⁵⁹ *Ibid.*, 120.

visuma, kuri pagrindžia šios formos egzistavimą bei nulemia formos esmę, o baudžiamojo proceso bei baudžiamosios teisės ryšys pagrindžia minėtų požymių skirstymą į dvi grupes – materialiuosius ir procesinius, arba tiksliau - formaliuosius ir vertinamuosius.⁶⁰ Taigi kiekviena supaprastinta baudžiamoji procesinė forma egzistuoja, remiantis formaliųjų ir vertinamųjų požymių pagrindu, o nesant bent vieno iš jų kalbėti apie supaprastintos baudžiamosios procesinės formos egzistavimą negalime.⁶¹ Baudžiamojo įsakymo priėmimo požymiai – formalieji ir vertinamieji lemia įrodinėjimo ypatumus šiame supaprastintame procese.

1.2. Formalieji požymiai

Kadangi taikant baudžiamojo įsakymo priėmimo procesą nerengiamas rungtyninis ir žodinis bylos nagrinėjimas teisme, šia procesine forma negalima užbaigti bylų dėl visų Baudžiamajame kodekse numatytų veikų.⁶² Kaip teigia R. Jurgaitis, nei Lietuvoje nei užsienyje nėra tokių supaprastintų baudžiamojo proceso formų, kurios galėtų būti taikomos visų baudžiamuoju įstatymu uždraustų veikų atžvilgiu, todėl remiantis konkrečios supaprastintos baudžiamosios formos specifika yra nustatoma būtinoji sąlyga taikyti atitinkamą supaprastintą formą – tai formalusis požymis.⁶³ Formalieji požymiai yra apibūdinami kaip „[...] baudžiamojo kodekso [...] specialiosios dalies straipsniai, įtvirtinantys nusikalstamų veikų sudėtis, kurias atitinkančias veikas baudžiamojo proceso įstatymas leidžia tirti ir nagrinėti supaprastinta procesine tvarka.“⁶⁴ Bendrai kalbant apie supaprastintas baudžiamąsias procesines formas yra laikomasi nuomonės, kad jas galima taikyti tik dėl mažai pavojingų veikų, taigi pagrindinis kriterijus, kuriuo remiantis nusikalstamos veikos yra priskiriamos supaprastintai baudžiamajai procesinei formai yra būtent veikų pavojingumas, kuris išreiškiamas sankcijos griežtumu.⁶⁵

Baudžiamojo įsakymo priėmimo procese formalieji požymiai įtvirtinti BPK 418 str. 1 d.⁶⁶, kur nustatyta, kad „dėl nusikalstamų veikų, už kurių padarymą gali būti skiriama kaip vienintelė ar alternatyvinė bet kuri bausmė, išskyrus atvejus, kai už nusikalstamą veiką gali būti skiriamas tik terminuotas laisvės atėmimas ar laisvės atėmimas iki gyvos galvos, nagrinėjimo teisme gali nebūti, o

⁶⁰ Jurgaitis, *supra note*, 6: 21.

⁶¹ *Ibid*, 21.

⁶² Goda ir kt., *supra note*, 62: 479.

⁶³ Jurgaitis, *op cit.*, 22.

⁶⁴ *Ibid*, 22.

⁶⁵ Jurgaitis, *supra note*, 6: 22.

⁶⁶ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra note*, 39.

bausmė paskiriama teismo baudžiamuoju įsakymu [...].⁶⁷ Ši nuostata reiškia, kad teismas, priimdamas baudžiamąjį įsakymą, negali skirti laisvės atėmimo bausmės.⁶⁸ Baudžiamuoju įsakymu galima paskirti tik švelnesnę bausmę negu terminuotas laisvės atėmimas ar laisvės atėmimas iki gyvos galvos.⁶⁹ Ši nuostata atkartojama ir Generalinio prokuroro rekomendacijose, kur kartu nustatyta, kad „procesas negali būti užbaigtas teismo baudžiamuoju įsakymu, kai BK straipsnio sankcijoje numatytas tik terminuotas laisvės atėmimas, tačiau, prokuroro nuomone, kaltinamajam gali būti paskirta švelnesnė bausmė taikant BK 54 straipsnio 3 dalies ar 62 straipsnio nuostatas.“⁷⁰

Teismų praktikoje taip pat laikomasi nuomonės, kad „baudžiamąjį įsakymą priimančias teismas gali skirti tik švelnesnę bausmę negu terminuotas laisvės atėmimas ar laisvės atėmimas iki gyvos galvos, t. y. laisvės atėmimo bausmės skyrimas teismo baudžiamuoju įsakymu negalimas.“⁷¹ Šios BPK 418 str. įtvirtintos normos nesilaikymas pažeidžia teismo baudžiamąjį įsakymą priėmimo taisyklės ir nulemia netinkamą baudžiamąjį įstatymą pritaikymą (Lietuvos Respublikos baudžiamąjį įstatymą (toliau - ir BK) 2 str. 5 d.⁷²) o tai pasunkina nuteisto asmens teisinę padėtį.⁷³ Netinkamai taikant baudžiamąjį įsakymą priėmimą reglamentuojančias normas ir BPK nenumatant galimybės teismui panaikinti savo paties priimtą teismo baudžiamąjį įsakymą, bei nesant numatytos galimybės apskusti baudžiamąjį įsakymą, susidaro situacija, kuomet ištaisyti klaidą galima tik kreipiantis dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo kaip netinkamai pritaikius baudžiamąjį įstatymą.⁷⁴ Pavyzdžiui, šioje byloje Generalinė prokurorė prašė atnaujinti baudžiamąją bylą dėl aiškiai netinkamo baudžiamąjį įstatymą pritaikymo ir panaikinant baudžiamąjį įsakymą dalį, kuria kaltinamajam paskirta laisvės atėmimo bausmė.⁷⁵ Nagrinėjamu atveju teismas pasisakė, kad remiantis BPK 418 str. nuostatomis „[...] baudžiamąjį įsakymą priimančias teismas gali skirti tik švelnesnę bausmę negu terminuotas laisvės atėmimas ar laisvės atėmimas iki gyvos galvos [...]. Taigi teismas, baudžiamuoju

⁶⁷ „Lietuvos Respublikos baudžiamąjį įstatymą patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra note*, 39.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. 2A-2/2013, <https://eteismai.lt/byla/32246811728730/2A-2/2013>.

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“ Nr. I-230, 2024 m. birželio 16 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c02c03a087e311ee9ee3e4a7f62b7a26?jfwid=-v4dgceoly>.

⁷¹ Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 m. kovo 28 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-547-549/2024, žiūrėta 2025 m. vasario 23 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2239788>.

⁷² „Lietuvos Respublikos baudžiamąjį įstatymą patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, LRS, 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968, žiūrėta 2025 m. kovo 15 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr>.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. 2A-2-594/2023, žiūrėta 2025 m. vasario 23 d., https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2143104#B_0.

⁷⁴ „Baudžiamąjį įstatymą patvirtinimo analizė ir vertinimas“, tyrimo ataskaita, *supra note*, 31.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. 2A-2-594/2023, op cit.

įsakymu paskirdamas M. K. terminuoto laisvės atėmimo bausmę už nusikalstamos veikos, nurodytos BK 140 straipsnio 2 dalyje, padarymą, ir atidėdamas šios bausmės vykdymą, pažeidė BPK nustatytas teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo taisykles ir kartu netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Šis pažeidimas, dėl kurio buvo pasunkinta nuteistojo teisinė padėtis, taisytinai pakeičiant [...] baudžiamojo įsakymo dalį dėl bausmės M. K. skyrimo – iš naujo paskiriant jam bausmę, nesusijusią su terminuotu laisvės atėmimu.⁷⁶ Pažymėtina, kad pastaraisiais metais tokių atvejų, kuomet Generalinis prokuroras kreipiasi į teismą dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo dėl netinkamai pritaikytų baudžiamojo įsakymo priėmimo procesą reglamentuojančių normų, o būtent dėl laisvės atėmimo bausmės skyrimo pažeidžiant BK bendrosios dalies normą, reglamentuojančią laisvės atėmimo bausmės paskyrimą tais atvejais, kai procesas teisme vyksta BPK 418 str. 1 d. nustatyta tvarka, pasitaiko vis daugiau.⁷⁷ Visais šiais atvejais teismas panaikino tą baudžiamojo įsakymo dalį, kuria kaltinamiesiems paskirtos laisvės atėmimo bausmės. Darytina išvada, kad formaliojo požymio nesilaikymas, kai baudžiamuoju įsakymu skiriama laisvės atėmimo bausmė, pažeidžia BK 2 str. 5 d. įtvirtintą taisyklę, kad bausmės, baudžiamojo ar auklėjamojo poveikio priemonės bei priverčiamosios medicinos priemonės skiriamos tik pagal įstatymą⁷⁸, kadangi įstatyme nenumatyta galimybė skirti tokios rūšies bausmę. Be kita ko, netinkamas baudžiamojo įstatymo pritaikymas nulemia didesnius kaštus laiko ir finansine prasme, kai baudžiamoji byla turi būti atnaujinama tam, kad būtų ištaisytos padarytos klaidos ir priimti nauji sprendimai.

Verta paminėti, kad teismų praktikoje galima aptikti ir tokių sprendimų, kur laikomasi nuomonės, kad įstatymu imperatyviai nėra uždrausta asmeniui, jau atliekančiam laisvės atėmimo bausmę bendrinti ją su baudžiamuoju įsakymu paskirta bausme ir paskirti galutinę subendrintą laisvės atėmimo bausmę.⁷⁹ Teismo nuomone, „priešingu atveju būtų galima manyti, kad tokiam nuteistajam teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas iš viso negalėtų būti pradėtas, nors tam būtų visos kitos BPK 418 straipsnyje numatytos sąlygos. Be to, tokia procesinė situacija prieštarautų ir baudžiamojo proceso ekonomijos, greitumo principams, nes vienas procesas būtų arba dirbtinai ir formaliai apsunkinamas (baigiant procesą kaltinamojo akto surašymu), arba dirbtinai išskaidomas į

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-2-594/2023, *supra note*, 73.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2A-8-222/2019; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-9-788/2019; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-3-594/2023.

⁷⁸ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 72.

⁷⁹ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-194-491/2020, žiūrėta 2025 m. kovo 15 d., <https://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1948429>.

du savarankiškus procesus.“⁸⁰ Kai kurių teismų ir prokuratūrų atstovai yra išreiškę nuomonę, „jog svarbu tai, kad nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje, dėl kurios į teismą kreiptasi su pareiškimu dėl proceso užbaigimo rašytinio proceso tvarka, būtų skiriama tik bet kuri iš alternatyvių, su laisvės atėmimu nesusijusi bausmė, tačiau jos bendrinimas su ankstesniu nuosprendžiu paskirta laisvės atėmimo bausme užbaigti procesą šia forma netrukdo ir įtakos neturi.“⁸¹ D. Pranka buvo iškėlęs klausimą „[...] ar galima teismo baudžiamuoju įsakymu paskyrus ne laisvės atėmimo bausmę ją subendrinti su anksčiau paskirta laisvės atėmimo bausme, galutinai paskiriant laisvės atėmimo bausmę [...]“.⁸² Autorius laikosi nuomonės, kad tokie atvejai negalimi, kaip vieną iš argumentų pateikdamas paaiškinimą, jog „baudžiamasis įstatymas gana aiškiai nurodo, jog bausmių paskyrimas už kelias nusikalstamas veikas ir vėliau jų subendrinimas, taip pat yra bausmės skyrimas“⁸³. Vadinasi, po bausmių subendrinimo galima skirti tik švelnesnę, negu terminuotą laisvės atėmimą, bausmę.⁸⁴ Pažymėtina, jog Generalinio prokuroro rekomendacijose⁸⁵ nurodoma, jog „procesas gali būti užbaigtas teismo baudžiamuoju įsakymu ir tais atvejais, kai: nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas su nukentėjusiuoju susitaikęs asmuo (BK 38 straipsnis) per vienerius metus padaro naują nusikalstamą veiką arba nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą atleistas asmuo (BK 40 straipsnis) laidavimo metu padaro naują nusikalstamą veiką. Tokiais atvejais būtina, kad abiejų BK straipsnių (ir numatančio atsakomybę už ankstesnę, ir už naują nusikalstamą veiką) sankcijose būtų numatyta švelnesnė už terminuotą laisvės atėmimą ar laisvės atėmimą iki gyvos galvos bausmė; nusikalstamą veiką padaro asmuo, neatlikęs ankstesniu nuosprendžiu jam paskirtos švelnesnės už terminuotą laisvės atėmimą bausmės.“⁸⁶ Tai reiškia, kad jeigu asmuo nusikalstamą veiką padaro neatlikęs ankstesniu nuosprendžiu jam paskirtos terminuotos laisvės atėmimo bausmės, procesas negali būti užbaigtas baudžiamojo įsakymo priėmimu. Būtent tokiu būdu galima išvengti situacijų, kai bendrinant baudžiamuoju įsakymu paskirtą bausmę ir ankstesnę nuosprendžiu paskirtą terminuotą laisvės atėmimo bausmę, baudžiamuoju įsakymu paskiriama galutinė laisvės atėmimo bausmė. Kaip pastebi D. Pranka, „tokia praktika (laisvės atėmimo bausmės skyrimas – aut. pastaba) prieštarauja teismo

⁸⁰ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-194-491/2020, *supra note*, 79.

⁸¹ „Teismo ir prokuratūros atstovų susitikime – dėmesys žmogaus teisėms ir įstatymo naujovėms“, 2020 m. rugpjūčio 10 d., <https://www.teismai.lt/lt/teismu-sistemos-naujienos/teismo-ir-prokuraturos-atstovu-susitikime-demesys-zmogaus-teisems-ir-istatymo-naujovems/7843>.

⁸² Pranka, *supra note*, 15: 351.

⁸³ *Ibid*, 352.

⁸⁴ *Ibid*, 353.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, *supra note* 70.

⁸⁶ *Ibid*.

baudžiamojo įsakymo paskirčiai ir galimai pažeidžia įtariamojo ar kaltinamojo teises į sąžiningą ir teisingą procesą [...].⁸⁷ Taigi, nustatytas reguliavimas Generalinio prokuroro rekomendacijose netiesiogiai įtvirtina taisyklę, kad baudžiamuoju įsakymu negalima skirti laisvės atėmimo bausmės ir tais atvejais, jeigu bausmė yra subendrinama su ankstesniu nuosprendžiu paskirta laisvės atėmimo bausme. Prokurorai, vadovaudamiesi šia norma, neturėtų baigti ikiteisminio tyrimo taikant baudžiamojo įsakymo priėmimo procesą, kai asmuo yra neatlikęs terminuotos laisvės atėmimo bausmės.

Verta paminėti, kad baudžiamojo įsakymo priėmimo procesą galima taikyti ir kai kurioms sunkioms nusikalstamosioms veikoms (BK 199 str. 1 d., 199-1, 199-2 str.), nepilnamečiams asmenims ar esant bendrininkavimui bei padarius dvi ar daugiau nusikalstamų veikų.⁸⁸ „Šiuolaikinis tiek Lietuvos, tiek užsienio valstybių baudžiamasis procesas rodo, kad supaprastintos baudžiamosios proceso formos taikymas jau neapsiriboja vien mažiausio pavojingumo nusikalstamosiomis veikomis. Nusikalstamos veikos pavojingumas nebėra pagrindinis šios procesinės formos kriterijus.“⁸⁹ Yra autorių, kurie siūlė prokurorams rekomenduoti nesikreipti į teismą dėl teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo, jeigu padarytas sunkus nusikaltimas.⁹⁰ Tačiau yra ir tokių pastebėjimų, jog „[...] čia yra ne tiek svarbu nusikalstamos veikos pavojingumas, kiek nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių aiškumas, pasiekiamas po išsamaus ir nešališko ikiteisminio tyrimo [...].“⁹¹ Nagrinėjant Baudžiamojo kodekso straipsnius galima pastebėti, kad baudžiamojo įsakymo priėmimo procesą galima taikyti beveik pusei baudžiamuoju įstatymu uždraustų veikų, remiantis vien tik formaliuoju požymiu.⁹²

1.3. Vertinamieji požymiai

Baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso vertinamieji požymiai yra aiškiai išreikšti įstatyme. Norint nustatyti šiuos požymius, reikia įvertinti ikiteisminio tyrimo situaciją bei ikiteisminio tyrimo metu nustatytas aplinkybes, jo metu surinktus duomenis, kad būtų galima nuspręsti, kokia bus tolimesnė proceso eiga. Baudžiamojo įsakymo priėmimo vertinamuosius požymius galima pavadinti

⁸⁷ Pranka, *supra note*, 15: 353.

⁸⁸ Ažubalytė, Jurgaitis, Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 47-48.

⁸⁹ *Ibid*, 26.

⁹⁰ Goda, *supra note*, 13: 53.

⁹¹ Ramūnas Jurgaitis, *Baudžiamojo įsakymo procesas: proceso be įprasto nagrinėjimo teisme ypatumai ir įtariamojo (kaltinamojo) procesinės garantijos*, Jurisprudencija, 2008 6(108): 69.

⁹² Ažubalytė, Jurgaitis, Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 47.

kaip išreiškiančiais baudžiamojo proceso dalyvių sprendimus, nes šių požymių paskirtis yra nekliudomai pabaigti procesą teismui priimant baudžiamąjį įsakymą.⁹³

„Vertinamieji požymiai – tai nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių aiškumas (akivaizdumas), kaltinamojo prisipažinimas, kitų baudžiamojo proceso dalyvių pozicija dėl proceso baigties bei kiti turintys reikšmės veiksniai, galintys lemti greitesnę bei paprastesnę nusikalstamos veikos tyrimo ir nagrinėjimo tvarką.“⁹⁴ Vertinamieji požymiai svarbūs tuo, kad jų vertinimo rezultatai nulemia baudžiamosios procesinės formos pasirinkimą.⁹⁵

Vienas iš vertinamųjų baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso požymių – baudžiamosios bylos aplinkybių aiškumas, įtvirtintas BPK 423 str. 1d. Tai reiškia, kad taip pat turi būti aiškios nusikalstamos veikos aplinkybės, o tai patvirtina ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys. Negali kilti klausimų ir neaiškumų dėl nusikalstamos veikos juridinės kvalifikacijos, turto konfiskavimo, žalos atlyginimo, bausmės paskyrimo ar kt. Teisėjas priimti baudžiamąjį įsakymą gali tik tuo atveju, jeigu nėra abejonių dėl kaltinamojo kaltės, kaltinamajam siūlomos bausmės, nusikalstamos veikos aplinkybių, ar kitų aplinkybių, galinčių turėti įtakos priimant baudžiamąjį įsakymą.⁹⁶

Įtariamojo sutikimas užbaigti procesą priimant baudžiamąjį įsakymą (BPK 418 str. 3 d.) yra lemiamas vertinamasis požymis.⁹⁷ Kadangi baudžiamojo įsakymo procesas yra paremtas nuostata, kad baudžiamojo proceso tikslai yra įgyvendinami be bylos nagrinėjimo teisme, todėl nagrinėjimo teisme atsisakymas grindžiamas tik įtariamojo (kaltinamojo) sutikimu.⁹⁸ Įtariamojo neprieštaravimas užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu yra labai svarbus šiame kontekste, nes pareiškdamas neprieštaravimą įtariamasis sutinka, jog jo bylos nagrinėjime nebus taikomi kai kurie baudžiamojo proceso principai bei procesinės garantijos. Todėl toks proceso modelis atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją bei nepažeidžia įtariamojo (kaltinamojo) teisių.⁹⁹

Gana svarbus, nors ir ne lemiamas faktorius šiame procese yra nukentėjusiojo sutikimas arba kitaip tariant neprieštaravimas prokuroro sprendimui dėl proceso baigties. Nukentėjusiojo nesutikimas gali užkirsti kelią procesui pasibaigti baudžiamojo įsakymo priėmimu, nors sutikimas ir nėra privalomas.¹⁰⁰ BPK 418 str. 4d. nustato, kad „prokuroras, priėmęs sprendimą užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu, privalo apie tai pranešti nukentėjusiajam. Nukentėjusysis per

⁹³ Jurgaitis, *supra* note, 11: 64.

⁹⁴ Jurgaitis, *supra* note, 6: 25.

⁹⁵ *Ibid*, 25.

⁹⁶ Ažubalytė ir kt., *supra* note, 3: 251.

⁹⁷ *Ibid*, 252.

⁹⁸ Jurgaitis, *op cit.*, 69.

⁹⁹ Ažubalytė, Jurgaitis, Zajančkauskienė, *supra* note, 12: 57.

¹⁰⁰ *Ibid*, 49.

septynias dienas nuo tokio pranešimo gavimo gali prokuroro sprendimą apskūsti ikiteisminio tyrimo teisėjui.¹⁰¹ Teisė apskūsti prokuroro sprendimą yra bene vienintelė galimybė nukentėjusiajam apginti savo teises taikant baudžiamojo įsakymo priėmimo procesą, nes, kaip teisingai pastebi R. Jurgaitis, jeigu nukentėjusysis neapskundžia prokuroro sprendimo, arba apskundžia, tačiau ikiteisminio tyrimo teisėjas skundo netenkino, „tolesnis nukentėjusiojo asmens teisių ir teisėtų interesų gynimas jo paties iniciatyva iš esmės baigiasi.“¹⁰² Nukentėjusiajam BPK nėra numatyta galimybė reikalauti surengti bylos nagrinėjimą teisme jau priėmus baudžiamąjį įsakymą, o „[...] teisė apskūsti teismo nuosprendį, vadovaujantis BPK 425 straipsnio 5 dalimi, gali būti realizuota tik tuo atveju, jei teisėjo ar kaltinamojo iniciatyva būtų surengtas bylos nagrinėjimas teisme.“¹⁰³ Todėl labai svarbu, kad prokuroras tinkamai informuotų nukentėjusįjį apie savo sprendimą. Prokuroras, nusprendęs baigti procesą baudžiamuoju įsakymu, privalo apie tai pranešti nukentėjusiajam, kartu išaiškindamas teisę per 7 dienas šį sprendimą apskūsti ikiteisminio tyrimo teisėjui.¹⁰⁴ Jeigu teisėjas patenkina nukentėjusiojo skundą, procesas turi vykti bendra tvarka.

Praktikoje pasitaiko atvejų, kai prokurorai nesilaiko BPK numatytų nukentėjusiojo informavimo procedūrų prieš perduodant pareiškimą teismui. Pavyzdžiui, šioje baudžiamojoje byloje¹⁰⁵ pirmosios instancijos teismas perdavė prokurorui pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu procesiniams trūkumams pašalinti, kurie trukdė nagrinėti bylą, kadangi prokurorė, nusprendusi užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu, apie tai nepranešė nukentėjusiajai. Nepaisant to, jog nukentėjusioji apklausos metu nurodė, jog neprieštarauja tokiai proceso pabaigai, taip pat nepatyrė turtinės žalos ir nereikš civilinio ieškinio. Prokurorė apskundė tokį sprendimą, o teismas, vertindamas skundą pasisakė, jog „[...] reikšmingas ne nukentėjusiosios L. J. bendro pobūdžio sutikimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, o tai, kad jai nebuvo pranešta apie prokuroro sprendimą, kaip tai numato BPK. BPK 418 straipsnio 4 dalyje numatyta prokuroro pareiga yra imperatyvi, skirta užtikrinti nukentėjusiojo teisę aptariamą prokuroro sprendimą apskūsti ikiteisminio tyrimo teisėjui.“¹⁰⁶ Teismas konstatavo, jog BPK numatytas reikalavimas pranešti nukentėjusiajam apie prokuroro sprendimą užbaigti procesą teismo

¹⁰¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, supra note, 39.

¹⁰² Jurgaitis, *supra* note, 6: 94-95.

¹⁰³ *Ibid*, 95.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, supra note 70.

¹⁰⁵ Vilniaus apygardos teismo 2018 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-208-891/2018, žiūrėta 2025 m. kovo 15, <https://eteismai.lt/byla/19204289556600/1S-208-891/2018>.

¹⁰⁶ *Ibid*.

baudžiamojo įsakymo priėmimu yra aiškiai ir nevienareikšmiškai suformuluotas kaip prokuroro pareiga, bet ne teisė.¹⁰⁷

Praktikoje galima rasti ir pavyzdžių, kai prokuroras laikosi pareigos informuoti nukentėjusįjį apie proceso užbaigimą baudžiamuoju įsakymu, tačiau nesibaigus 7 dienų terminui, per kurį nukentėjusysis turi teisę apskusti prokuroro sprendimą, perdavė baudžiamąją bylą teismui.¹⁰⁸ Tiesa, šiuo atveju byloje trūko duomenų ir apie tai, ar apskritai nukentėjęs asmuo gavo prokurorės pranešimą dėl planuojamo proceso užbaigimo būdo, iš to seka, jog nėra nustatyta konkretus momentas, kada nukentėjusysis gavo pranešimą, o tai lemia, kad byloje nėra tikslų duomenų, nuo kada reikėtų skaičiuoti 7 d. terminą per kurį nukentėjusysis gali paduoti skundą ikiteisminio tyrimo teisėjui. Teismas laikė, kad nukentėjęs asmuo apie proceso užbaigimą teismo baudžiamuoju įsakymu yra informuotas netinkamai.¹⁰⁹ Be kita ko „[...] prokurorė pranešimą apie sprendimą užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu nukentėjusiajam išsiuntė 2020 m. gegužės 15 d., o 2020 m. gegužės 19 d. perdavė baudžiamąją bylą su pareiškimu užbaigti baudžiamąjį procesą teismo baudžiamuoju įsakymu teismui, kai dar nesibaigė nustatytas 7 dienų terminas apskusti prokuroro sprendimą.“¹¹⁰ Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad nukentėjusysis, priešingai nei kaltinamasis, neturi teisės reikalauti surengti bylos nagrinėjimo teisme nesutikdamas su priimtu baudžiamuoju įsakymu, todėl teisė apskusti prokuroro sprendimą užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu (BPK 418 str. 4 d.) yra vienintelė garantija, užtikrinanti nukentėjusiojo asmens procesines teises. Šioje byloje teismas konstatavo, nukentėjusiojo teisės buvo pažeistos ir padarytas esminis baudžiamojo proceso pažeidimas.¹¹¹ Panaši situacija susiklostė ir šioje byloje, joje nebuvo duomenų, ar nukentėjusysis gavo prokuroro pranešimą, be to, prokurorė perdavė bylą teismui, nesuėjęs 7 dienų terminui po pranešimo išsiuntimo.¹¹² Teismas konstatavo „kad nukentėjusysis nebuvo tinkamai informuotas apie prokurorės sprendimą užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu, buvo pažeistos jo teisės, o tuo pačiu padarytas esminis baudžiamojo proceso pažeidimas, trukdantis nagrinėti bylą pirmosios instancijos teisme.“¹¹³ Taigi, remiantis teismų praktika, nukentėjusiojo neinformavimas arba

¹⁰⁷ Vilniaus apygardos teismo 2018 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-208-891/2018, *supra note*, 105.

¹⁰⁸ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-65-354/2020., <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1895757>.

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. liepos 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-268-885/2019, žiūrėta 2025 m. kovo 27 d., <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1859729>.

¹¹³ *Ibid.*

netinkamas informavimas apie prokuroro sprendimą užbaigti procesą baudžiamuoju įsakymu yra laikomas esminiu baudžiamojo proceso pažeidimu.

Žalos atlyginimas nukentėjusiajam (BPK 418 str. 1 d.) taip pat laikytinas vertinamuoju požymiu baudžiamojo įsakymo priėmimo procese.¹¹⁴ Generalinio prokuroro rekomendacijose nurodoma, kad viena iš sąlygų prokurorui kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu yra tokia: „[...] kaltininkas atlygino ar pašalino žalą arba yra įsipareigojimas tokią žalą atlyginti ar pašalinti. Įsipareigojimas turi būti rašytinis (paprastos rašytinės ar notarinės formos) ir iš jo turinio turi būti aišku, kad nėra ginčo dėl įsipareigojimo atlyginti žalą. Rekomenduojama įsipareigojime nurodyti žalos dydį, jos atlyginimo ar pašalinimo būdą bei terminus.“¹¹⁵ Vadinasi, prokuroras negali kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu, jeigu dėl asmens veikos yra padaryta žalos ir ji neatlyginta ar nepašalinta arba nėra įsipareigojimo tokią žalą atlyginti ar pašalinti.

¹¹⁴Ažubalytė ir kt., *supra* note, 3: 253.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, *supra* note 70.

2. FORMALIŲJŲ IR VERTINAMŲJŲ POŽYMIŲ NUSTATYMAS IKITEISMINIO TYRIMO METU

2.1. Nusikalstamos veikos aplinkybių nustatymas

Kadangi teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procese baudžiamojo proceso tikslai yra įgyvendinami be bylos nagrinėjimo teisme, tačiau laikantis visų baudžiamojo proceso principų bei procesinių garantijų, todėl svarbu, kad ikiteisminis tyrimas būtų atliktas tinkamai.¹¹⁶ Pasak R. Jurgaičio, „[...] šioje procesinėje formoje esminę reikšmę turi kvalifikuotas bylos ikiteisminis paruošimas, nes nuo jo priklauso tiesos baudžiamajame procese nustatymo sėkmė optimaliu būdu, t. y., kai sudaromos prielaidos teisėjui priimti baudžiamąjį įsakymą vien tik pagal ikiteisminio tyrimo medžiagą.“¹¹⁷

Ikiteisminio tyrimo metu vykdoma procesinė veikla, atliekamas parengiamasis darbas, kad teismas, nagrinėdamas bylą, galėtų įvykdyti teisingumą.¹¹⁸ Atliekant ikiteisminį tyrimą surenkami duomenys, kurie lemia tolimesnius sprendimus byloje, bei garantuoja sąžiningą ir teisingą procesą.¹¹⁹ Remiantis ikiteisminio tyrimo rezultatais, teismo nagrinėjimo stadijoje yra priimami procesiniai sprendimai¹²⁰, o tai parodo ikiteisminio tyrimo stadijos svarbą ir ikiteisminį tyrimą atliekančių subjektų atsakomybę, kadangi ikiteisminis tyrimas, būdamas pradine proceso stadija, gali nulemti viso proceso rezultatą.¹²¹ Todėl siekiant išsiaiškinti bylai reikšmingas aplinkybes ir priimti pagrįstus procesinius sprendimus, ikiteisminio tyrimo metu yra renkami, tikrinami ir vertinami duomenys – t. y., vyksta įrodinėjimas.¹²² Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra suformulavęs tokią įrodinėjimo sampratą: „įrodinėjimas baudžiamajame procese yra įstatymo reglamentuota ikiteisminio tyrimo įstaigų ir jų pareigūnų, prokuroro, ikiteisminio tyrimo teisėjo, teismo ir proceso dalyvių (įtariamojo, kaltinamojo, gynėjo, nukentėjusiojo, civilinio ieškovo, civilinio atsakovo) veikla, kuria renkami, pateikiami, tikrinami ir vertinami duomenys, reikšmingi tiriamo įvykio aplinkybių, nusikalstamos veikos buvimo ar nebuvimo, kitų aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai,

¹¹⁶ Jurgaitis, *supra note*, 6: 69.

¹¹⁷ *Ibid*, 69.

¹¹⁸ Goda, Kazlauskas ir Kuconis, *supra note*, 5: 286.

¹¹⁹ Ancelis, *supra note*, 17: 10.

¹²⁰ *Ibid*, 10.

¹²¹ Goda, Kazlauskas ir Kuconis, *op cit.*, 287.

¹²² *Ibid*, 171.

nustatymui.¹²³ Pažymėtina, kad pareigą įrodinėti baudžiamajame procese turi valstybės pareigūnai ir institucijos: prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnai, ikiteisminio tyrimo teisėjas ir teismas, o kiti baudžiamojo proceso dalyviai nėra įrodinėjimo pareigos subjektai, tačiau turi teisę dalyvauti įrodinėjimo procese.¹²⁴ Kiekvienas baudžiamojo proceso dalyvis įrodinėjime dalyvauja skirtinga apimtimi¹²⁵, pagrindiniai įrodinėjimo pareigos subjektai ikiteisminiame tyrime yra ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir prokuroras. Prokuroras, palaikydamas valstybinį kaltinimą, įrodinėja, kad asmuo, kuris kaltinamas nusikalstamos veikos padarymu, yra kaltas.¹²⁶ Jam tenka pareiga įrodyti ir visas su įtariamajam pareikštu įtarimu susijusias aplinkybes, žinoma, proceso veiksmų atlikimui dažniausiai yra pasitelkiami ikiteisminio tyrimo pareigūnai. Kaltinamasis ir jo gynėjas taip pat turi teisę dalyvauti įrodinėjimo procese, pateikti duomenis ir argumentus, kurie paneigtų prokuroro surinktą informaciją ar palengvintų įtariamąjo padėtį, tačiau įtariamasis neprivalo įrodinėti savo nekaltumo ir teikti prokurorui duomenis, kurie paneigtų jam pareikštus įtarimus.¹²⁷ Kiti proceso dalyviai – nukentėjusysis, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas ir jų atstovai taip pat tam tikra apimtimi gali dalyvauti įrodinėjime, pateikdami įrodymus (duomenis) ir argumentus, kurie gali padėti apginti jų interesus.¹²⁸

Remiantis BPK galima išskirti ir keletą įrodinėjimo etapų, kurie atliekami ikiteisminio tyrimo metu: t. y. reikšmingų tyrimui duomenų rinkimas, pateikimas ir fiksavimas, bei surinktų ar pateiktų duomenų išankstinis patikrinimas.¹²⁹ Kaip jau minėta, pagrindiniai įrodinėjimo subjektai yra prokuroras ir ikiteisminio tyrimo pareigūnai, todėl jie privalo rinkti duomenis, tam tikrais atvejais prokuroras gali pasitelkti ir ikiteisminio tyrimo teisėją, kuris atliktų savo kompetencijai priskirtus veiksmus ir taip dalyvautų įrodinėjimo procese.¹³⁰ Duomenys renkami atliekant BPK numatytus veiksmus, t. y. apklausiant liudytojus, atliekant parodymų patikrinimo veiksmus, skiriant ekspertizes, atliekant objektų apžiūrą ir tyrimą, taikant procesines prievartos priemones (kontroliuojant telekomunikacijų tinklais perduodamą informaciją, atliekant poėmius, kratas ir kt.), arba kai daiktai ir dokumentai pateikiami savo iniciatyva arba išreikalaujami pareigūnų.¹³¹

¹²³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus baudžiamojo proceso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga“, Teismų praktika, 2007, Nr. 27.

¹²⁴ Ažubalytė ir kt., *supra note*, 3: 97.

¹²⁵ *Ibid.*

¹²⁶ Ryšardas Burda, „Profesoriaus Eugenijaus Palskio požiūris į įrodymų sampratą“, *Jurisprudencija*, 2005, t. 75(67): 20.

¹²⁷ *Ibid.*

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ Goda, Kazlauskas ir Kuconis, *supra note*, 5: 174.

¹³⁰ *Ibid.*, 176.

¹³¹ *Ibid.*

Surinktų duomenų fiksavimo tvarka skiriasi, priklausomai nuo to, koku būdu buvo gauti duomenys. Pagrindinis duomenų fiksavimo būdas yra protokolas, jis rašomas atliekant BPK XIV skyriuje numatytus veiksmus. Eksperto atliktos ekspertizės fiksavimui surašomas ekspertizės aktas, specialistui atlikus objektų tyrimą surašoma specialisto išvada. Kai duomenų rinkimui pasitelkiamos procesinės prievartos priemonės, dėl jų taikymo turi būti priimta prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimas ar ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, procesinių prievartos priemonių taikymo rezultatai taip pat fiksuojami protokoluose.¹³²

Sekantis etapas surinkus ir užfiksavus duomenis yra jų patikrinimas. Tai ne tik BPK numatytų parodymų ir duomenų patikrinimo veiksmų atlikimas (parodymas atpažinti, eksperimentas, parodymų patikrinimas vietoje), kurių reikalingumas vertinamas individualiai kiekvienu atveju, bet ir mąstomoji veikla, kurios metu ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokuroras vertina, kokias išvadas galėtų padaryti remiantis surinktais duomenimis ir ar šie duomenys galėtų būti pripažinti įrodymais teisme.¹³³

Svarbu paminėti, kad „[...] ne bet kokia tvarka proceso metu gauta informacija gali būti įrodymai [...] ir lemti byloje priimamą sprendimą.¹³⁴ Informacija (duomenys) įrodymais, kuriais grindžiamas sprendimas, tampa tik esant tam tikroms sąlygoms.“¹³⁵ Įrodymų sąvoka pateikiama šiuo metu galiojančiame Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 20 straipsnyje, kartu įtvirtinant ir reikalavimus, keliamus įrodymams. Pagal BPK 20 str. nustatytus kriterijus, „[...] įrodymais [...] pripažįstami įstatymų nustatyta tvarka gauti, BPK nurodytais proceso veiksmiais patikrinti, teisiamaajame posėdyje išnagrinėti ir teismo pripažinti duomenys [...]. [...] įrodymais pripažintini tik leistini ir su sprendžiama byla susiję duomenys. Duomenys, kurie gaunami suvaržant įstatymų garantuotas žmogaus teises, nesilaikant įstatymais nustatytos tvarkos, laikomi gautais neteisėtu būdu ir pažeidžia BPK 20 straipsnio 4 dalies reikalavimus. Neteisėtu būdu gauta informacija negali būti pripažįstama įrodymais baudžiamajame procese.“¹³⁶

Pažymėtina, kad pagal BPK 20 str. 2d. įrodinėjimas siejamas tik su teismine bylos nagrinėjimo stadija, todėl peršasi išvada, kad ikiteisminiame tyrime įrodinėjimas nevyksta.¹³⁷ Galėtume tam paprieštarauti, kadangi tiek ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir prokurorai rinkdami, tikrindami,

¹³² *Ibid*, 177.

¹³³ *Ibid*, 178-179.

¹³⁴ *Ibid*, 164.

¹³⁵ *Ibid*, 164.

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. kovo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-19-489/2025, žiūrėta 2025 m. balandžio 21 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2301243#B_0.

¹³⁷ Petras Ancelis, „Įrodinėjimo teisinio reguliavimo įtaka užtikrinant proceso dalyvių teises ikiteisminiame etape“, *Jurisprudencija* 89, 11 (2006), 9.

vertindami duomenis, tiek prokurorai vadovaudami ikiteisminiam tyrimui ir priimdami sprendimus dėl tyrimo organizavimo bei eigos, disponuoja tam tikrais duomenimis, o tai ir yra įrodinėjimas.¹³⁸ „Įrodinėjimas prasideda nuo informacijos apie nusikalstamą veiką gavimo“¹³⁹ ir toliau vyksta visose baudžiamojo proceso stadijose.¹⁴⁰ Ikiteisminio tyrimo metu surinktais duomenimis (įrodymais) pagrįstos nusikalstamos veikos faktinės aplinkybės leidžia tinkamai nustatyti visų formaliųjų ir vertinamųjų baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso požymių buvimą ir konstatuoti galimybę užbaigti ikiteisminį tyrimą prokurorui surašant pareiškimą dėl baudžiamojo įsakymo priėmimo.

Kadangi baudžiamojo įsakymo priėmimo procese ikiteisminis tyrimas yra atliekamas bendra tvarka, todėl jam taikomi bendri BPK 176 str. nustatyti terminai, taip pat atliekami bet kokie veiksmai, kurie numatyti baudžiamojo proceso įstatyme.¹⁴¹ „Įstatymai nenustato įrodinėtinų aplinkybių „sąrašo“, nes kiekviena byla yra unikali, tačiau tiek teoriškai, tiek praktiškai kiekvienoje byloje būtina nustatyti atitinkamas aplinkybes, kurios leistų išspręsti kaltės (nekaltumo) ir baudžiamosios atsakomybės klausimą.“¹⁴² Be abejo, įrodinėjimo specifika priklauso ir nuo to, pagal kokią baudžiamąją procesinę formą vyko baudžiamasis procesas.¹⁴³ Tačiau, kiekvienoje byloje reikšmingomis aplinkybėmis laikoma nusikalstamos veikos aplinkybės (vieta, laikas, būdas ir kt.), aplinkybės, kurios gali padėti nustatyti nusikalstama veika padarytos žalos dydį, pagrįsti ar paneigti įtariamojo asmens kaltę, lengvinančios ir sunkinančios atsakomybę aplinkybės, bei tokios aplinkybės, į kurias reikėtų atsižvelgti skiriant bausmę ar baudžiamojo poveikio priemonę ir kt., atsižvelgiant į konkrečią įvykdytą nusikalstamą veiką.¹⁴⁴

Konkretūs reikalavimai, keliami prokuroro pareiškimui dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, numatyti BPK 419 str., atkreiptinas dėmesys, kad šie reikalavimai skiriasi nuo kaltinamajam aktui taikomų reikalavimų¹⁴⁵, tačiau pagal teismų praktiką „prokuroro pareiškimas teismui dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu pagal savo teisinę prigimtį ir paskirtį yra kaltinamajam aktui prilygstantis procesinis dokumentas“¹⁴⁶, kaip ir kaltinamasis aktas, prokuroro

¹³⁸ *Ibid.*

¹³⁹ Ažubalytė ir kt., *supra* note, 3: 96.

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ Ažubalytė, Jurgaitis, Zajančkauskienė, *supra* note, 12: 50

¹⁴² Ažubalytė ir kt., *op cit.*, 81.

¹⁴³ Goda, Kazlauskas ir Kuconis, *supra* note, 5: 166.

¹⁴⁴ *Ibid.*, 166.

¹⁴⁵ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra* note, 39.

¹⁴⁶ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. rugsėjo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-131-366/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 21 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1919123#B_0.

pareiškimas apibrėžia bylos nagrinėjimo teisme ribas¹⁴⁷. Tai pagrindžia ir baudžiamojo proceso teisės doktrina, kurioje nurodoma, kad „prokuroro pareiškimas dėl teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo savo turiniu ir procesine reikšme prilygsta kaltinamajam aktui. Iš šio pareiškimo kaltinamajam kaltinimo formuluotė, kaltinimo apimtis yra visiškai aiški.“¹⁴⁸ Panašios pozicijos laikosi ir Konstitucinis teismas: „prokuroro pareiškime dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu yra tie elementai, iš kurių kaltinamasis gali žinoti, kuo jis yra kaltinamas, ir suvokti kaltinimo esmę.“¹⁴⁹

Esminis skirtumas tarp kaltinamajam aktui ir prokuroro pareiškimui keliamų reikalavimų yra tai, kad pagal BPK 219 str. kaltinamajame akte reikalaujama aprašyti nusikalstamą veiką, nurodant padarytos nusikalstamos veikos vietą, laiką, būdą (būdus), padarinius, įtariamojo atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, bei duomenis, kuriais grindžiamas kaltinimas.¹⁵⁰ Prokuroro pareiškime pagal BPK 419 str. reikalaujama trumpai aprašyti veiką, dėl kurios padarymo kaltinamas asmuo, bei nurodyti tik pagrindinius duomenis, kuriais grindžiamas kaltinimas, t. y. nereikia išsamiai aprašyti nusikalstamos veikos. Kaltinamajame akte reikalaujama nurodyti įtariamojo gynėjo duomenis (jeigu įtariamasis jį turėjo), įtariamojo pozicija dėl pareikšto įtarimo, kai įtariamasis nesutinka su įtarimu, ir prokuroro nuomonė dėl galimybės teisme atlikti sutrumpintą įrodymų tyrimą, o prokuroro pareiškime šių duomenų nurodyti nereikalaujama, tačiau kitaip nei kaltinamajame akte, reikalaujama nurodyti kokia bausmės rūšis ir koks dydis siūlomas kaltinamajam bei kaltinamojo asmens pozicija dėl siūlomos bausmės.¹⁵¹ Generalinio prokuroro rekomendacijose irgi yra įvardijama, kokius duomenis reikėtų nurodyti prokuroro pareiškime dėl baudžiamojo įsakymo priėmimo, kartu atkreipiant dėmesį, jog reikėtų akcentuoti tik esminius proceso veiksmų protokoluose ar kituose dokumentuose užfiksuotus duomenis.¹⁵²

Nepaisant to, kad prokuroro pareiškimui keliami reikalavimai yra mažesni, nei kaltinamajam aktui, bet tai nereiškia, kad prokuroras gali atlikti ikiteisminį tyrimą paviršutiniškai ar tikėtis, jog siekdamas užbaigti procesą baudžiamojo įsakymo priėmimu, gali užmaskuoti ikiteisminio tyrimo

¹⁴⁷ Kauno apygardos teismo 2013 m. liepos 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1044-81/2013, žiūrėta 2025 m. balandžio 21 d., <https://www.infolex.lt/tp/704421>.

¹⁴⁸ Goda, *supra* note, 13: 54.

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 425 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai,“ prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta484/content>.

¹⁵⁰ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra* note, 39.

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, *supra* note 70.

broką.¹⁵³ „Ikiteisminis tyrimas [...] turi būti atliktas taip pat kokybiškai, kaip ir perduodant bylą teismui nagrinėti įprastine tvarka.[...] teisėjas negalės surašyti teismo baudžiamojo įsakymo, jei nustatys, kad ikiteisminis tyrimas atliktas netinkamai ir neišaiškintos esminės bylos aplinkybės ar ikiteisminio tyrimo metu padaryta procesinių pažeidimų.“¹⁵⁴

Prokuroro vaidmuo įrodinėjime baudžiamojo įsakymo priėmimo procese pasireiškia stipriau, nei bendrajame baudžiamajame procese, nes prokuroras surašydamas pareiškimą dėl baudžiamojo įsakymo priėmimo, pateikia jame savo supratimu ir vertinimu reikšmingus duomenis, kurių pakaktų ir jais remdamasis teisėjas galėtų surašyti baudžiamąjį įsakymą.¹⁵⁵ Proceso užbaigimas teismo baudžiamuoju įsakymu – tai prokuroro valios išraiška, todėl jis, prieš rinkdamasis galimybę taikyti baudžiamojo įsakymo priėmimo procesinę formą, turi tinkamai įvertinti, ar yra būtinas šiai procesinei formai vertinamasis požymis – tai nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių aiškumas (akivaizdumas)¹⁵⁶, t. y. „[...] ar ikiteisminio tyrimo metu išsamiai buvo atskleista nusikalstama veika, ar nustatytos aplinkybės yra aiškos, ir kokia bus nagrinėjimo teisme perspektyva.“¹⁵⁷

BPK 423 str. 1 d. bylos aplinkybių aiškumas nurodomas kaip būtina sąlyga siekiant užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu, kartu suteikiant teisėjui įgaliojimus perduoti bylą nagrinėti teisme, jeigu teisėjas nustato, kad bylos aplinkybės nėra aiškos ir kilusias abejones galima pašalinti tik nagrinėjimo teisme metu.¹⁵⁸ Sąlyga dėl aplinkybių aiškumo taip pat nustatyta ir Generalinio prokuroro rekomendacijose¹⁵⁹, tačiau jose vartojama sąvoka ne bylos aplinkybių aiškumas, o nusikalstamos veikos aplinkybių aiškumas, kartu detalizuojant, kokios nusikalstamos veikos aplinkybės gali būti laikomos aiškiomis: „[...] kai nekyla abejonių, kad įtariamasis padarė jam inkriminuotą veiką, yra nustatytos nusikalstamos veikos faktinės aplinkybės (padarymo vieta, laikas, būdas, padariniai ir kitos svarbios aplinkybės) ir, atsižvelgiant į visas nustatytas nusikalstamos veikos faktines aplinkybes ir nusikalstamos veikos sudėties požymius, veika kvalifikuota tinkamai.“¹⁶⁰ Teismai panašios pozicijos laikosi dėl bylos aplinkybių aiškumo vertinimo. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo vertinimu „[...] bylos aplinkybės nėra pakankamai aiškos tuo atveju, kai teisėjui

¹⁵³ Goda ir kt., *supra note*, 62: 486.

¹⁵⁴ *Ibid.* 486.

¹⁵⁵ Kristina Šliužaitė, „Ar įrodinėjimo procesas vyksta tik nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme?“ (magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2014), 41.

¹⁵⁶ Jurgaitis, *supra note*, 6: 70.

¹⁵⁷ *Ibid.* 70.

¹⁵⁸ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra note*, 39.

¹⁵⁹ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, *supra note* 70.

¹⁶⁰ *Ibid.*

kyla abejonių, ar kaltinamasis padarė jam inkriminuotą veiką, kai prokuroro pareiškime dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu netinkamai aprašytos veikos aplinkybės (pavyzdžiui, netinkamai nurodyti nusikalstamos veikos vieta, laikas, būdas, padariniai ar kitos svarbios aplinkybės); kai kyla abejonių, ar veiką tinkamai kvalifikuota; kai duomenys, nurodyti prokuroro pareiškime, nepagrindžia kaltinamojo kaltės arba yra gauti pažeidžiant įstatymo reikalavimus ir pan.¹⁶¹ Praktikoje laikomasi nuomonės „[...] kad prokuroras turi būti įsitikinęs, kad egzistuoja visi nusikalstamos sudėties požymiai dėl tos veikos, dėl kurios padarymo prokuroras kreipiasi į teismą su pareiškimu dėl baudžiamąjo įsakymo. [...] t. y. asmenį pripažįstant kaltu, turi būti nustatyti ir įrodyti visi – tiek objektyvieji, tiek subjektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai.“¹⁶²

Sistemiškai vertinant BPK ir teismų praktikoje naudojamą bylos aplinkybių aiškumo sąvoką bei Generalinio prokuroro rekomendacijose įtvirtintą nusikalstamos veikos aplinkybių aiškumo sąvoką darytina išvada, kad nusikalstamos veikos aplinkybių aiškumo sąvoka yra sudedamoji bylos aplinkybių aiškumo sąvokos dalis, kadangi pastaroji yra platesnė ir apima ne tik nusikalstamos veikos aplinkybių aiškumą, bet ir kitus aspektus, dėl kurių neturi kilti klausimų, siekiant užbaigti procesą teismo baudžiamąjo įsakymo priėmimu.

Pažymėtina, kad įtariamojo prisipažinimas dėl nusikalstamos veikos padarymo siekiant užbaigti procesą baudžiamuoju įsakymu nėra būtinas – įstatymas to nereikalauja.¹⁶³ Tačiau įtariamojo prisipažinimas, kartu su kitais įrodymais byloje, gali būti vertinamas ir aplinkybių aiškumo aspektu.¹⁶⁴ Be kita ko, prisipažinimas pats savaime „[...] nereiškia, kad neturi būti renkami kiti, tokį prisipažinimą patvirtinantys duomenys (įrodymai), taip pat tai nereiškia, kad vien toks prisipažinimas yra pagrindas priimti teismo baudžiamąjį įsakymą.“¹⁶⁵ Vadinas, svarbiausia yra vertinti visus surinktus duomenis neišskiriant įtariamojo prisipažinimo kaip pagrindinio įrodymo, kuriuo gali būti grindžiama asmens kaltė. Teismų praktikoje yra buvę tokių atvejų, kai asmuo neprisipažino: „šioje byloje, nors kaltinamasis A. S. ir neprisipažino, tačiau yra įvykdytos visos Lietuvos Respublikos BPK 418 straipsnyje numatytos sąlygos [...]. Vadovaujantis išdėstytomis aplinkybėmis, daroma išvada, jog nėra kliūčių užbaigti baudžiamąją bylą, kurioje A. S. kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 284 str. 1 d., baudžiamuoju įsakymu.“¹⁶⁶

¹⁶¹ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-142-932/2022, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2080580>.

¹⁶² Vilniaus regiono apylinkės teismo Ukmergės rūmų 2023 m. rugpjūčio 29 d. nutartis Nr. e1-1111-1104/2023, žiūrėta 2025 m. kovo 27 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2189548>).

¹⁶³ Jurgaitis, *supra note*, 6: 30.

¹⁶⁴ *Ibid*, 30.

¹⁶⁵ Ažubalytė, Jurgaitis, Zajančkauskienė, *supra note*, 12: 49.

¹⁶⁶ Panevėžio apylinkės teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-600-719/2012, žiūrėta 2025-03-25,

Doktrinoje pripažįstama, jog pareiškimas dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu neatitinka įstatymo nuostatų, jeigu jame nenurodytos arba netinkamai nurodytos svarbios bylos aplinkybės, dėl ko gali būti suvaržyta kaltinamojo teisė į gynybą ir šie pareiškimo trūkumai trukdo nagrinėti bylą.¹⁶⁷ Netinkamai suformuluotas ir faktiniais duomenimis nepagrįstas kaltinimas trukdo teismui surašyti baudžiamąjį įsakymą. Pavyzdžiui, šioje baudžiamojoje byloje įtariamasis buvo kaltinamas tuo, jog jis tiksliai nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje neteisėtai įsigijo nenustatytą kiekį metamfetamino, kurio dalį suvaržė, o dalį nešiojosi su savimi.¹⁶⁸ Teismas pasisakė, jog šios bylos aplinkybės negali būti laikomos aiškiomis, kadangi asmuo yra kaltinamas tuo, kas nenustatyta, tai trukdo nagrinėti bylą, kaltinimas yra abstraktus ir teismui neaišku kuo asmuo yra kaltinamas, be kita ko, tai pažeidžia asmens teisę žinoti, kuo jis kaltinamas bei teisę į gynybą.¹⁶⁹

Tokių teismų praktikos pavyzdžių, kuomet netiksliai ir abstrakčiai formuluojamas kaltinimas, pasitaiko ir daugiau, pavyzdžiui: „prokuroras formuluodamas kaltinimus R. B. nurodo, kad kaltinamas tuo, kad 2020 m. gruodžio 21 d., tikslus laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, bet ne vėliau kaip iki 15:40 val., ikiteisminio tyrimo metu nenustatytomis aplinkybėmis, veikdamas bendrai su ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu asmeniu, pažeisdamas nustatytą tvarką [...] iš ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens, ikiteisminio tyrimo metu nenustatytoje vietoje neteisėtai įgijo cigaretes [...]“.¹⁷⁰ Teismo nuomone, prokuroras netinkamai įvertino visas supaprastinto proceso taikymo sąlygas, kadangi, esant abejonėms dėl neaiškių aplinkybių, jos turėjo būti pašalintos ikiteisminio tyrimo metu.¹⁷¹

Kartais teismai gavę prokuroro pareiškimą dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu konstatuoja, kad prokuroras galimai neteisingai kvalifikavo nusikalstamą veiką, kas taip pat lemia, jog nusikalstamos veikos aplinkybės nėra aiškios ir trukdo priimti baudžiamąjį įsakymą. Šioje byloje asmuo buvo kaltinamas pagal BK 259 str. 1 d. dėl to, kad „[...] ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku, tačiau ne vėliau nei 2021 m. lapkričio 17 d., nenustatytoje vietoje, iš nenustatyto asmens, neteisėtai, neturėdamas tikslo parduoti ar kitaip platinti, įgijo žalios spalvos augalinės kilmės narkotinę medžiagą – kanapes, [...] kurią saugojo supakuotą folijos paketėlyje ir [...] metalinėje

[Byla 1-600-719/2012 - eTeismai.](#)

¹⁶⁷ Goda, *supra* note, 13: 54.

¹⁶⁸ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-3479-536/2013, <https://eteismai.lt/byla/71989549157682/1-3479-536/2013>.

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1-171-530/2021, (<https://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/1981456>).

¹⁷¹ *Ibid.*

dėžutėje – smulkintuve, ir kurias neteisėtai, iki 2021 m. lapkričio 17 d., 07.19 val., laikė bute [...].“¹⁷² Tačiau apylinkės teismo vertinimu, veika kvalifikuota netinkamai, kadangi galimai atitinka BK 259 str. 2d., todėl baudžiamasis įsakymas nebuvo priimtas, byla toliau buvo nagrinėjama bendra tvarka ir priimtas apkaltinamasis nuosprendis.¹⁷³

Dar vienas pavyzdys, kai „[...] byloje prokurorės pareiškimu dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu A. S. buvo kaltinamas dviejų nusikalstamų veikų, numatytų BK 199-2 straipsnio 2 dalyje [...] ir 253 straipsnio 1 dalyje, padarymu. Tačiau, įvertinęs prokurorės pareiškime išdėstytų duomenų visumą, atsižvelgdamas ir į kitus baudžiamojoje byloje surinktus duomenis [...], pirmosios instancijos teismas sprendė, kad A. S. veiksmai galimai atitinka ir kitos nusikalstamos veikos, numatytos BK 201 straipsnio 2 dalyje [...] sudėties požymius ir šios naujos nusikalstamos veikos inkriminavimas suponuotų pagrindą iš naujo svarstyti, ar [...] teismo baudžiamuoju įsakymu skirtina baudos bausmė atitiktų kaltinamojo asmenybę, jo galimai padarytų nusikalstamų veikų kiekį ir mastą.“¹⁷⁴ Taip pat teismas nustatė, kad ikiteisminio tyrimo metu nebuvo įvertinta aplinkybė, ar kaltinamojo veiksmuose nebuvo ir dar vienos, BK 189-1 str. numatytos veikos požymių.¹⁷⁵

Lietuvos apeliacinis teismas yra konstatavęs, jog „visų bylos aplinkybių aiškumas teismo baudžiamojo įsakymo išdavimo procese itin svarbus, nes tokiaame procese teismas jokių papildomų duomenų nerenka ir jų nevertina, o visi procesiniam sprendimui priimti reikalingi duomenys turi būti prokuroro pateikti pareiškime dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu.“¹⁷⁶ Sprendimas baigti ikiteisminį tyrimą yra išimtinė prokuroro kompetencija¹⁷⁷, todėl šiame procese yra labai svarbus prokuroro vaidmuo, kadangi jis ikiteisminio tyrimo pabaigoje įvertinęs, jog nusikalstamos veikos aplinkybės yra aiškios, kad surinkta pakankamai faktinių duomenų pagrįsti asmens kaltumui ir nėra jokių abejonių dėl nusikalstamos veikos kvalifikavimo, gali nuspręsti užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu.¹⁷⁸

Iš pateiktų teismų praktikos pavyzdžių matyti, kad ne visada ikiteisminio tyrimo metu tiksliai nustatomos visos reikšmingos nusikalstamos veikos padarymo faktinės aplinkybės, kas lemia, jog prokurorai netinkamai formuluoja kaltinimus, jie yra netikslūs ir abstraktūs, kaip matyti iš teismų

¹⁷² Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-142-932/2022, *supra note*, 159.

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-16-1020/2024, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2224664>.

¹⁷⁵ *Ibid.*

¹⁷⁶ *Ibid.*

¹⁷⁷ Gintaras Goda ir kt., Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, I-IV dalys, (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003), 431.

¹⁷⁸ Jurgaitis, *supra note*, 6: 71.

sprendimų, kartais neišku kuo yra kaltinamas asmuo. Pasitaiko atveju, kai netinkamai kvalifikuojama veika, arba paaiškėja, kad galimai yra ir kitos nusikalstamos veikos požymių. Vertinant dėl kokių priežasčių pasitaiko tokios klaidos, galima daryti prielaidą, kad ikiteisminio tyrimo metu nebuvo atliekami visi reikalingi ikiteisminio tyrimo veiksmai siekiant pašalinti abejones dėl nusikalstamos veikos aplinkybių aiškumo, arba ikiteisminio tyrimo veiksmai atlikti nekokybiškai, paviršutiniškai, t. y. netinkamai.

2.2. Žalos atlyginimo išsprendimas

Pripažįstama, kad „nukentėjęs nuo nusikalstamos veikos asmuo pirmiausiai teisingumą suvokia kaip patirtos žalos atlyginimą ar pašalinimą, jei tai yra įmanoma.“¹⁷⁹ Žalos atlyginimo įtvirtinimas yra reikšmingas nukentėjusiojo asmens atžvilgiu – tai traktuojama kaip vienas pagrindinių žmogaus teisių saugos garantų.¹⁸⁰ „Nukentėjusiojo interesas gauti žalos atlyginimą užtikrinamas konstitucinėje jurisprudencijoje ir tarptautiniu lygmeniu, numatant jo teisę gauti žalos atlyginimą iš kaltininko, o nesant tokios galimybės – valstybės pareigą išmokėti nukentėjusiajam piniginę kompensaciją tam tikrais numatytais atvejais.“ Teisė gauti dėl nusikalstamos veikos padarytos žalos atlyginimą yra įtvirtinta BPK 44 str. 10 d. Bendra taisyklė tokia, jog asmuo, kuris patyrė turtinę ar neturtinę žalą dėl nusikalstamos veikos, baudžiamajame procese turi teisę pareikšti civilinį ieškinį, kurį teismas nagrinėja su baudžiamąja byla (BPK 109 str.), jeigu žala jam nebuvo atlyginta savanoriškai, remiantis BPK 107 str. „Savanoriškas žalos atlyginimas – situacija, kai žalą privalantis atlyginti asmuo (įtariamasis, kaltinamasis ar už jo veiksmus materialiai atsakingas asmuo), atlygina ją nukentėjusiajam savo iniciatyva, dar nesant tuo klausimu priimto teismo sprendimo.“

Tačiau, kaip teigia BPK komentaro autoriai, civilinio ieškinio išsprendimo galimybė baudžiamojo įsakymo priėmimo procese nėra numatyta.¹⁸¹ R. Jurgaičio nuomone, „[...] teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesą reglamentuojančios specialios normos nedraudžia šiame procese nagrinėti civilinio ieškinio.“¹⁸² Pagal BPK. 418 str. 1 d. prokuroras, be kitų sąlygų, surašyti pareiškimą dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu gali tik tokiu atveju, kai nusikalstama veika padaryta žala, jei ji buvo padaryta, yra atlyginta ar pašalinta, arba yra įsipareigojimas tai padaryti.¹⁸³

¹⁷⁹ Marta Gavrilovienė, „Nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimas taikant su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes“, *Jurisprudencija* 6, 84 (2006), 92.

¹⁸⁰ *Ibid*, 92.

¹⁸¹ Goda ir kt., *supra note*, 62: 487.

¹⁸² Jurgaitis, *supra note*, 6: 71.

¹⁸³ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra*

Generalinio prokuroro rekomendacijose yra detalizuojama, jog įsipareigojimas dėl žalos atlyginimo/pašalinimo turi būti rašytinis, nurodant žalos atlyginimo būdus, terminus bei dydį.¹⁸⁴ Remiantis BPK ir Generalinio prokuroro rekomendacijose nustatytu reguliavimu, nėra būtina atlyginti žalą visiškai, t. y. pakanka, kad būtų susitarimas dėl žalos atlyginimo ateityje. Žalos atlyginimo klausimas turėtų būti išspręstas taip, kad dėl jo nekiltų ginčo¹⁸⁵ ir tai būtų matyti iš ikiteisminio tyrimo medžiagos, kitaip nebus galima užbaigti procesą baudžiamuoju įsakymu.

Nagrinėjant teismų sprendimus galime matyti, jog prokurorai nevengia perduoti pareiškimų dėl baudžiamojo įsakymo priėmimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga teismui, kai nėra tinkamai išspręsti klausimai dėl žalos atlyginimo, o tai vertintina kaip ydinga praktika, nes prokurorai savo pareigos vykdymą perkelia teismui. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas nagrinėjo prokuroro skundą dėl to, kad apylinkės teismas perdavė baudžiamąją bylą prokurorui, kadangi byloje nėra atlyginta ar pašalinta civiliniam ieškovui padaryta žala ir nėra įsipareigojimo žalą atlyginti.¹⁸⁶ Šioje byloje buvo pareikštas 1850 eurų civilinis ieškinys, žala nebuvo atlyginta, o ir atskiros rašytinio įsipareigojimo dėl žalos atlyginimo byloje nebuvo, tačiau protokolais, kuriuo paskelbta įtariamajam apie galimybę kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, patvirtina, kad kaltinamasis sutinka su pareikštu civiliniu ieškiniu ir prižada jį atlyginti. Prokuroras pareiškimu prašė teismo skirti kaltinamajam laisvės apribojimą su įpareigojimu per 6 mėnesius atlyginti padarytą žalą, kaltinamasis su tokia bausme sutiko. Apylinkės teismo nuomone, nepaisant to, kad kaltinamasis sutinka žalą atlyginti, yra reikalingas atskiras rašytinis įsipareigojimas dėl žalos atlyginimo civiliniam ieškovui. Apygardos teismas konstatavo, „[...] kad įstatymas reikalauja tik žalos atlyginimo/pašalinimo ar įsipareigojimo atlyginti/pašalinti žalą, tačiau nenurodo būdo ir tvarkos kaip turi būti atlyginama/pašalinama žala, neįvardina šio įsipareigojimo formos, todėl apylinkės teismo išvada dėl šio įsipareigojimo atskirame rašytiniame dokumente laikytina nepagrįsta.“¹⁸⁷ Šiuo atveju iš bylos medžiagos matyti, jog buvo aiškiai išreikštas kaltinamojo sutikimas dėl civilinio ieškinio, jo dydžio, taip pat sutikimas su prokuroro siūloma bausme, įsipareigojimu atlyginti žalą, o civilinio ieškinio dydis pagrįstas byloje surinktais duomenimis. Apygardos teismas konstatavo, kad tais atvejais, kai byloje nekyla ginčas ir nėra kitų neaiškumų dėl civilinio ieškinio ir kaltinamasis su juo sutinka, nėra ir kliūčių civilinį ieškinį išspręsti teismo baudžiamuoju įsakymu. Nuostata, jog žalos

note, 39.

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, *supra* note 70.

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e15-71-1023/2025, žiūrėta 2025 m. balandžio 12 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2298799>).

¹⁸⁷ *Ibid.*

atlyginimo klausimas turėtų būti išspręstas įtariamajam savanoriškai ją atlyginant arba įsipareigojant atlyginti dar iki prokuroro pareiškimo surašymo ir perdavimo teismui „[...] grindžiama tuo, kad teismo baudžiamuoju įsakymu neteisingai išsprendus civilinį ieškinį, jeigu kaltinamasis nereikalauja surengti bylos nagrinėjimo teisme, nėra procesinės galimybės ištaisyti klaidą.“¹⁸⁸

Svarbu paminėti, kad Lietuvos apeliacinis teismas šiame kontekste yra pažymėjęs, jog „[...] nesant BPK numatytai teisei civiliniam ieškovui teikti prašymą surengti bylos nagrinėjimą teisme, civilinis ieškovas savo pažeistų teisių įprastine tvarka net negalėtų apginti.“¹⁸⁹ Apeliaciniame teisme buvo nagrinėjama byla, kurioje prokurorė apskundė Vilniaus apygardos teismo sprendimą perduoti bylą prokurorei, nustačius, kad pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu surašytas nesilaikant BPK 418 straipsnio reikalavimų, o būtent – byloje nėra atlyginta ar pašalinta UAB „E. M.“ padaryta žala ir nėra įtariamąsios raštiško įsipareigojimo atlyginti žalą. Šioje byloje buvo pareikštas 144 028,91 Eur civilinis ieškinys, o įtariamoji savo gera valia atlygino tik 2 536,00 Eur. Kaip teigė atsiliepinimą į prokurorės skundą pateikęs civilinio ieškovo atstovas, „[...] apklausos metu įtariamoji žadėjo atlyginti bendrovei [...] padarytą žalą, tačiau pažadas atlyginti turtinę žalą nebuvo konkretus bei aiškiai apibrėžtas. Baudžiamąjoje byloje nėra jokio tarp šalių sudaryto [...] dokumento, kuriame civilinis ieškovas ir įtariamoji [...] būtų susitarę dėl turtinės žalos atlyginimo tvarkos, sąlygų, terminų ir kitų aplinkybių, be to, baudžiamąjoje byloje nėra įtariamąsios [...] konkretaus įsipareigojimo atlyginti civiliniam ieškovui žalą, iš kurio turinio būtų aišku, kad tarp šalių nėra ginčo dėl žalos atlyginimo, jo dydžio [...]“.¹⁹⁰ Be to, minėtame atsiliepime, ieškovo atstovas nurodo, jog įtariamoji galimai elgėsi nesąžiningai, siekdama, kad iš jos nebūtų galima išieškoti civilinio ieškinio atlyginimo, nes jos atžvilgiu pradėjus ikiteisminį tyrimą, ji visą nuosavybės teisę turėtą turtą dovanojimo sandoriu perleido savo sūnui. Nagrinėjamu atveju teismas konstatavo, kad žalos atlyginimo klausimas nebuvo tinkamai išspręstas, nes nėra konkretaus įsipareigojimo atlyginti civiliniam ieškovui žalą, iš ko būtų galima spręsti, kad tarp šalių nėra ginčo dėl žalos atlyginimo. Be kita ko, keliama klausimai dėl turto perleidimo sandorių, kurie ateityje galėtų apsunkinti žalos atlyginimą. Taigi, teismo nuomone, „nėra išpildyta viena iš būtinųjų prokuroro kreipimosi su pareiškimu į teisėją dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu sąlyga“.¹⁹¹

¹⁸⁸ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. e15-71-1023/2025, *supra note*, 184.

¹⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. kovo 13 d. nutartis, priimta baudžiamąjoje byloje Nr. e15-52-626/2024, žiūrėta 2025 m. kovo 30 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2231674>.

¹⁹⁰ *Ibid.*

¹⁹¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. kovo 13 d. nutartis, priimta baudžiamąjoje byloje Nr. e15-52-626/2024, *supra note*, 187.

Praktikoje pasitaiko, kai prokurorai perduoda teismui pareiškimą dėl baudžiamojo įsakymo priėmimo ir tais atvejais, kai kaltinamasis apskritai nebuvo supažindintas su civiliniu ieškiniu ir jam galimai buvo nežinoma apie tokį ieškinį. Šioje byloje apylinkės teismas nustatė, kad civilinė ieškovė pareiškė ieškinį dėl 23,06 Eur žalos ir 5 procentų metinių palūkanų priteisimo¹⁹² „[...] pareiškime dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu siūloma iš kaltinamojo priteisti civilinei ieškovei turtinę žalą bei palūkanas, tačiau ikiteisminio tyrimo medžiagoje nėra rašytinio kaltinamojo A. J. sutikimo, kad jis sutinka (įsipareigoja) atlyginti civilinei ieškovei padarytą žalą, net nėra duomenų, jog kaltinamasis būtų supažindintas su civilinės ieškovės pareikštu ieškiniu ar jam apie jį būtų žinoma.“¹⁹³ Apygardos teismas konstatavo, kad tokiais atvejais byla turėtų būti perduodama nagrinėti pirmosios instancijos teismui.¹⁹⁴

Kitoje byloje¹⁹⁵, asmuo buvo kaltinamas tuo, kad neteisėtai prisijungė prie elektros energijos tiekimo linijos ir neteisėtai sunaudojo elektros energijos, padarydamas bendrovei 5988,81 eurų turtinę žalą. Apylinkės teismas perdavė bylą prokurorui, be kita ko ir dėl to, kad kaltininkas nėra nei atlyginęs žalos, nei įsipareigojęs žalą atlyginti. Prokuroras apskundė apylinkės teismo sprendimą, o Apygardos teismas prokuroro skundą atmetė. Prokuroro „[...] pareiškime nurodyta, jog civilinis ieškinys byloje nepareikštas, nukentėjusiojo nėra. Iš baudžiamosios bylos medžiagos taip pat matyti, kad J. G. kaltę dėl jam inkriminuotos nusikalstamos veikos pripažino iš dalies, nurodė, kad nesutinka su įtarime paminėtu laikotarpiu ir nesutinka su padaryta žalos suma šiai bendrovei [...].“¹⁹⁶ Apygardos teismas konstatavo, kad iš bylos medžiagos matyti, jog bendrovė patyrė žalą, bet nebuvo išspręstas klausimas dėl bendrovės pripažinimo civiliniu ieškovu, nebuvo pašalintos įtariamojo išreikštos abejonės dėl padarytos žalos dydžio ir galimybės susitarti žalą atlyginti.¹⁹⁷ Teismo nuomone, ikiteisminis tyrimas šioje byloje nebuvo atliktas tinkamai, o „žemesnės instancijos teismas pagrįstai pripažino, kad nagrinėjamu atveju nėra visų sąlygų teismo baudžiamajam įsakymui priimti.“¹⁹⁸

Analizuojant teismų praktiką dėl žalos atlyginimo, galime daryti išvadą, kad kyla problemų dėl žalos atlyginimo ar įsipareigojimo atlyginti žalą įrodinėjimo. Vienas iš pasitaikančių klausimų yra dėl įsipareigojimo atlyginti žalą formos. Kaip viename iš teismų praktikos pavyzdžių pastebėta, jog

¹⁹² Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-576-813/2023, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2193948#B_0.

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ *Ibid.*

¹⁹⁵ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-356-493/2021, žiūrėta 2025 m. kovo 26 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2001265>.

¹⁹⁶ *Ibid.*

¹⁹⁷ *Ibid.*

¹⁹⁸ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-356-493/2021, *supra note*, 193.

įstatymas nenurodo būdo ir tvarkos kaip turi būti atlyginama/pašalinama žala, neįvardija šio įsipareigojimo formos, vadinasi, įsipareigojimas dėl žalos atlyginimo nebūtinai turi būti atskiras rašytinis dokumentas. Tačiau, čia susiduriama su Generalinio prokuroro rekomendacijose¹⁹⁹ įtvirtinta nuostata, kuri reikalauja, jog įsipareigojimas turėtų būti rašytinės formos. Pažymėtina, kad Generalinio prokuroro rekomendacijos

yra privalomos ikiteisminio tyrimo pareigūnams ir prokurorams, tačiau neprivalomos teismams. Todėl sutiktina su teismų vertinimu, kad pakanka to, jog iš bylos medžiagos būtų aišku, kad dėl žalos atlyginimo nėra ginčo, pvz., yra aiškiai išreikštas įtariamojo sutikimas dėl civilinio ieškinio, jo dydžio, arba yra išreikštas įsipareigojimas atlyginti žalą. Tai galėtų įrodyti protokolas, kuriuo paskelbta įtariamajam apie galimybę kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, kuriame patvirtinama, kad įtariamasis sutinka su pareikštu civiliniu ieškiniu ir prižada jį atlyginti.

Kaip pagrindinę problemą galėtume išskirti tai, jog nebūna aiškiai ir konkrečiai išreikšto sutikimo ar įsipareigojimo dėl žalos atlyginimo. Iš teismų praktikos matyti, kad, pvz., įtariamojo apklausų metu išreikštas pažadas atlyginti žalą, tačiau kai iš bylos medžiagos matyti, jog tarp įtariamojo ir nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo nėra jokių papildomų susitarimų dėl žalos dydžio, dėl jos atlyginimo tvarkos ar terminų, kai nėra aiškiai išreikšto susitarimo, kuris įrodytų, kad tarp šalių nėra ginčo dėl žalos atlyginimo, nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, kad žalos atlyginimo ar įsipareigojimo atlyginti žalą klausimas tinkamai išspręstas. Būtent iš aptartų teismų pavyzdžių matyti, kad sprendžiant žalos atlyginimo klausimus svarbiausia tai, jog iš ikiteisminio tyrimo medžiagos būtų galima spręsti, kad tarp šalių nėra ginčo dėl žalos atlyginimo.

Pasitaiko ir tokių atvejų, kai įtariamasis apskritai nebuvo supažintas su civiliniu ieškiniu ir jam galimai buvo nežinoma apie tokį ieškinį. Vertinant kylančias problemas, galėtume teigti, kad ikiteisminio tyrimo metu siekiant kuo greičiau perduoti bylą teismui iki galo tinkamai neatliekami visi būtini proceso veiksmai, kad būtų galima nuspręsti, ar tinkamai išspręsti klausimai dėl žalos atlyginimo ar įsipareigojimo ją atlyginti.

2.3. Duomenų apie įtariamąjį nustatymas

¹⁹⁹ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, *supra* note 70.

Kaip jau minėta, BPK 419 str. nustatytas prokuroro pareiškimo turinys, kuriame be kitų duomenų, turėtų būti „[...] nurodyti kaltinamojo vardas, pavardė, gimimo data, asmens kodas, šeiminė padėtis, profesija, darbovietė ir prokuroro nuožiūra – kiti asmens duomenys“.²⁰⁰ Tačiau, Generalinio prokuroro rekomendacijose, kurios, kaip jau minėta, pagal Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymą²⁰¹ yra privalomos tiek prokurorams tiek ikiteisminio tyrimo pareigūnams, reikalaujama nurodyti ir „[...] kaltinamojo gyvenamąją vietą, pilietybę, tautybę, išsilavinimą, duomenis apie kardomąją priemonę (jei suimtas, kur laikomas), neišnykusį ir nepanaikintą teistumą, taip pat duomenis apie išnykusį arba panaikintą teistumą, jeigu tai turi reikšmės apibūdinant asmenį arba pagrindžiant įrodinėtinas bylos aplinkybes, administracinius teisės pažeidimus, kitus kaltinamojo asmens duomenis.“²⁰² Nors BPK nėra reikalavimo nurodyti šiuos duomenis (kuriuos reikalauja nurodyti Generalinio prokuroro rekomendacijos) prokuroro pareiškime, tačiau pažymėtina, kad tokių duomenų nustatymas gali turėti reikšmės išsamiam ir visapusiškam bylos išnagrinėjimui ir teisingam teisėjo sprendimo priėmimui nagrinėjant bylą teisme. Pavyzdžiui, jeigu nežinoma asmens gyvenamoji vieta, arba asmuo neturi pastovios gyvenamosios vietos, gali kilti problemų dėl priimto baudžiamojo įsakymo įteikimo kaltinamajam. Pripažįstama, kad „[...] siekiant pranešti nusikalstamų veikų padarymu kaltinamam asmeniui apie jo atžvilgiu teismo priimtus procesinius ir privalomus vykdyti sprendimus, taip pat užtikrinti teisingą baudžiamosios bylos išnagrinėjimą ir bausmės įvykdymą [...] kaltinamojo gyvenamoji vieta teismui turi būti žinoma.“²⁰³

Baudžiamojo įsakymo įteikimo būdas kaltinamajam nėra įtvirtintas BPK, tačiau pripažįstama, kad „teismo baudžiamojo įsakymo nuorašas gali būti įteiktas kaltinamajam iškvietus jį į teismą arba išsiųstas registruotu laišku.“²⁰⁴ Sutiktina su nuomone, kad asmens iškvietimas atvykti į teismą yra ekonomiškesnis būdas, nes asmenį iškviesti galima naudojantis ir telekomunikacijų priemonėmis, ir, be kita ko, šis būdas yra patikimesnis, kadangi nekyla abejonių, jog baudžiamasis įsakymas yra įteiktas, nei dėl jo įteikimo momento.²⁰⁵ Pažymėtina, kad šiuo metu galiojantis BPK numato galimybę baudžiamąjį įsakymą įteikti ne tik pačiam kaltinamajam, bet ir kartu gyvenantiems asmenims ar darbovietai: „teisėjo surašytas teismo baudžiamasis įsakymas įteikiamas kaltinamajam,

²⁰⁰ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, supra note, 39.

²⁰¹ Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas Nr. I-599, TAR, žiūrėta 2025 m. kovo 20 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB53577EFCA/asr>.

²⁰² Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, supra note 70.

²⁰³ Kauno apylinkės teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2443-720/2013, žiūrėta 2025 m. balandžio 3 d., <https://eteismai.lt/byla/89026959735011/1-2443-720/2013>.

²⁰⁴ Pranka, supra note, 15: 355.

²⁰⁵ Jurgaitis, supra note, 6: 88.

o jeigu kaltinamasis laikinai išvykęs, teismo baudžiamasis įsakymas jam perduoti įteikiamas pasirašytinai kam nors iš kartu su juo gyvenančių pilnamečių asmenų arba kaltinamojo darbovietės administracijai.²⁰⁶ LAT akcentavo, jog svarbu teismo baudžiamąjį įsakymą kaltinamajam įteikti pasirašytinai ir užfiksuoti duomenis apie jo gavimo faktą ir laiką.²⁰⁷ Įteikimo momentas svarbus tuo, kad nuo jo pradedamas skaičiuoti terminas, per kurį kaltinamasis gali pateikti prašymą surengti bylos nagrinėjimą teisme. Pasak R. Jurgaičio, „tai yra vienas pagrindinių šios supaprastintos baudžiamosios procesinės formos momentų kaltinamojo garantijų aspektų.“²⁰⁸ Tiek siekiant užtikrinti kaltinamojo teisės, tiek siekiant laikytis greitumo principo, baudžiamasis įsakymas turėtų būti įteikiamas kuo greičiau, geriausia iš kart po jo surašymo, kadangi BPK šis klausimas nėra reglamentuotas.²⁰⁹ Kaip teisingai pažymi D. Pranka, problemų gali kilti tais atvejais, kai kaltinamieji tyčia neatsiima paštu gautų dokumentų ir neatvyksta šaukiami į teismą.²¹⁰ Tai reiškia, kad nepavykus įteikti baudžiamojo įsakymo, jis negali įsigaliooti.²¹¹ „Nors kasacinis teismas ir nurodė, kad kaltinamajam pasislėpus, 14 dienų terminas skaičiuojamas nuo tokių duomenų gavimo teisme, tačiau nėra aišku, kaip tokią faktinę aplinkybę reikia nustatyti, [...] kas ir kaip turi skelbti paiešką, kai asmuo tiesiog neatsiima teismo siunčiamo baudžiamojo įsakymo.“²¹² Sutiktina su nuomone, kad „[...] vertinant formaliai, teismas vadovaudamasis BPK 142 straipsnio 1 dalimi, gali paskelbti paiešką ir nuo šios dienos skaičiuoti 14 dienų terminą prašymui paduoti.“²¹³ Todėl itin svarbu nustatyti faktinę asmens gyvenamąją vietą, nepamirštant to, kad dažnai pasitaiko, jog faktinė gyvenamoji vieta skiriasi nuo deklaruotos gyvenamosios vietos. Pažymėtina, kad darbovietės nustatymas ir nurodymas prokuroro pareiškime taip pat svarbus šiame kontekste – nepavykus įteikti baudžiamojo įsakymo kaltinamajam ar su juo gyvenantiems asmenims, galima baudžiamąjį įsakymą įteikti darbovietai. Todėl neabejotina, kad teisingas gyvenamosios vietos ir darbovietės nustatymas ikiteisminio tyrimo metu ir nurodymas prokuroro pareiškime turi svarbią reikšmę, kadangi gali prisidėti prie tinkamo baudžiamojo įsakymo įteikimo įgyvendinimo.

Verta paminėti, jog teismų praktikoje tinkamu laikomas ir baudžiamojo įsakymo įteikimas el. paštu, jei kaltinamasis patvirtina, kad šį dokumentą gavo: „iš baudžiamojoje byloje ir Lietuvos

²⁰⁶ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, supra note, 39.

²⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. rugsėjo 17 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos taikant baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų supaprastintą procesą“, Nr. 48.

²⁰⁸ Jurgaitis, *op cit.*, 88

²⁰⁹ *Ibid*, 71.

²¹⁰ Pranka, *supra note*, 15: 355.

²¹¹ *Ibid*, 355.

²¹² *Ibid*, 355.

²¹³ *Ibid*, 355.

teismų informacinėje sistemoje „Liteko“ esančių duomenų matyti, kad baudžiamojo įsakymo nuorašas A. Š. buvo išsiųstas 2024 m. gruodžio 5 d. jo nurodytu elektroninio pašto adresu [...]. 2024 m. gruodžio 7 d. 21.23 val. nuteistasis A. Š. atsakydamas el. paštu patvirtino, kad baudžiamąjį įsakymą gavo. Taigi [...] nuteistasis buvo tinkamai informuotas apie prašymo surengti bylos nagrinėjimą teisme padavimo tvarką baudžiamajame įsakyme, kuris nuteistajam įteiktas 2024 m. gruodžio 7 d.“²¹⁴

Prokuroro pareiškime dėl proceso baigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, priešingai nei surašant kaltinamąjį aktą, nereikia nurodyti duomenų apie ankstesnį teistumą.²¹⁵ Tačiau remiantis Generalinio prokuroro rekomendacijomis, ankstesnis teistumas, jeigu jis neišnykęs ar nepanaikintas privalo būti nurodytas.²¹⁶ Tokios pozicijos laikosi ir LAT: „prokuroro pareiškime be kaltinamojo asmens duomenų [...] turi būti nurodyti neišnykę ir nepanaikinti teistumai.“²¹⁷ Svarbu paminėti, jog prokuroro rekomendacijos reikalauja nurodyti „[...] duomenis apie išnykusią arba panaikintą teistumą, jeigu tai turi reikšmės apibūdinant asmenį arba pagrindžiant įrodinėtinas bylos aplinkybes, administracinius teisės pažeidimus, kitus kaltinamojo asmens duomenis.“²¹⁸ Tokie duomenys galėtų padėti prokurorui įvertinti, kokia bausmė kaltinamajam būtų teisinga, pagrįsta ir proporcinga.

Bene svarbiausia šiame supaprastintame procese yra duomenys apie įtariamojo sutikimą užbaigti procesą priimant baudžiamąjį įsakymą. Kaip jau minėta, įtariamojo sutikimas yra lemiamas vertinamasis požymis²¹⁹, įtariamojo sutikimas turi būti tinkamai užfiksuotas ir įformintas, jog teisėjui, nagrinėjančiam bylą, nekiltų abejonių, ar įtariamasis išreiškė sutikimą, ar apskritai galima priimti baudžiamąjį įsakymą, nors BPK ir nenustato, kaip įtariamojo sutikimas turi būti įforminamas.²²⁰ Generalinio prokuroro rekomendacijose nurodyta, kad „nusprendęs, kad yra visos sąlygos kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, prokuroras užpildo įtariamajam skirtą pranešimą apie galimybę kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu [...]. Pranešime turi būti išdėstoma prokuroro pozicija dėl įtariamajam skirtos bausmės ir jos dydžio, turto konfiskavimo, išplėstinio turto konfiskavimo, uždraudimo naudotis specialia teise ir kitų

²¹⁴ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-69-634/2025, *supra* note, 184.

²¹⁵ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra* note, 39.

²¹⁶ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, *supra* note 70.

²¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. rugsėjo 17 d. nutarimas Nr. 48 „Dėl teismų praktikos, taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų supaprastintą procesą“, *Teismų praktika* 22 (2005).

²¹⁸ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, *supra* note 70.

²¹⁹ Ažubalytė ir kt., *supra* note, 3: 252.

²²⁰ Ažubalytė ir kt., *supra* note, 3: 252.

baudžiamojo poveikio priemonių taikymo, proceso išlaidų atlyginimo tvarkos ir jų dydžio²²¹ ir kt. Supažindinant įtariamąjį su pranešimu dėl galimybės užbaigti procesą baudžiamuoju įsakymu, jame įrašoma, ar įtariamasis sutinka užbaigti procesą šia forma, taip pat nurodoma įtariamojo nuomonė apie siūlomą skirti bausmę, jos dydį ir kitus teismo baudžiamajame įsakyme spręstinus klausimus.²²² Sutikimas turi būti išreikštas iki kol bus surašytas prokuroro pareiškimas dėl baudžiamojo įsakymo priėmimo, kadangi įtariamajam nesutikus su tokiu proceso užbaigimu, procesas turi vykti bendra tvarka.²²³ Tačiau praktikoje pasitaiko atvejų, kuomet prokuroras perduoda pareiškimą dėl baudžiamojo įsakymo priėmimo teismui, kai įtariamasis nėra išreiškęs sutikimo užbaigti procesą šia forma, kas lemia, jog teisėjas gavęs baudžiamąją bylą, negali surašyti baudžiamojo įsakymo. Pavyzdžiui, vienoje byloje „[...] paskelbimo įtariamajam apie galimybę kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu protokole nurodyta, kad įtariamasis atsisakė kalbėti,“²²⁴ taigi prokuroras perdavė pareiškimą teismui nesilaikydamas BPK 418 str. 3 d. nurodytų reikalavimų, t. y. pažeidė baudžiamojo proceso teisės normas.²²⁵ Kitoje byloje, teismui gavus baudžiamąją bylą buvo „[...] nustatyta, jog [...] įtariamajam V. Ž. paskelbus apie galimybę kreiptis į teisėją dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, įtariamasis savo ranka įrašė, jog „Nesutinku, kad tyrimas būtų baigtas baudžiamuoju įsakymu [...]“. Tokią pačią poziciją V. Ž. išreiškė ir [...] apklausiamas kaip įtariamasis, nurodydamas, jog jis nesutinka, kad ikiteisminis tyrimas būtų baigtas baudžiamuoju įsakymu.“²²⁶ Teismo vertinimu, prokurorė pažeidė imperatyvias įstatymo nuostatas, kadangi surašė pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu ir bylą perdavė teismui neegzistuojant vienai iš pagrindinių sąlygų, kurioms esant procesą galima būtų užbaigti būtent tokia supaprastinto proceso forma – nesat įtariamojo sutikimo.²²⁷

Duomenų apie įtariamąjį nustatymas yra labai svarbus įrodinėjimo procese, nes vieni duomenys gali būti svarbūs apibūdinant asmenį, kas galėtų daryti įtaką bausmės skyrimui, arba galėtų padėti pagrindžiant įrodinėtinas bylos aplinkybes. Kiti duomenys yra svarbūs vertinant galimybę, ar asmeniui pavyks įteikti teismo dokumentus, ir, be kita ko, bene svarbiausi duomenys apie įtariamąjį tai yra jo išreikšta pozicija apie galimybę užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu – svarbu, ar jis

²²¹ Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos „Dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu“, op cit.

²²² *Ibid.*

²²³ Bučiūnas, Gruodytė, Šalčius, *supra note*, 16: 484.

²²⁴ Vilniaus regiono apylinkės teismo Ukmergės rūmų 2023 m. rugpjūčio 29 d. nutartis Nr. e1-1111-1104/2023, žiūrėta 2025 m. vasario 28 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2189548>.

²²⁵ *Ibid.*

²²⁶ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. spalio 2 d. nutartis Nr. e1-2826-1078/2023, , žiūrėta 2025 m. vasario 24 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2199965>.

²²⁷ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. spalio 2 d. nutartis Nr. e1-2826-1078/2023, *supra note*, 224.

aiškiai išreiškė savo valią dėl tokios proceso pabaigos, ir ar išreikštas sutikimas/nesutikimas buvo tinkamai užfiksuotas ikiteisminio tyrimo protokoluose, kad vėliau teismo nagrinėjimo stadijoje būtų laikomas patikimu įrodymu, jog asmuo sutiko su tokia proceso pabaiga ir yra įvykdyta būtina bei pati svarbiausia sąlyga.

2.4. Duomenų apie nukentėjusįjį nustatymas

Priešingai nei surašant kaltinamąjį aktą, Baudžiamojo proceso kodeksas nereikalauja, kad prokuroro pareiškime dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu būtų nurodyti kokie nors nukentėjusiojo asmens duomenys. BPK 219 str. reglamentuojantis kaltinamojo akto turinį, šalia nusikalstamos veikos aprašymo įtvirtintas ir reikalavimas nurodyti tokius nukentėjusiojo asmens duomenis: vardą, pavardę ir gimimo datą (BPK 219 str. 3d.).²²⁸ Be abejo, suprantama, kad tam tikri duomenys apie nukentėjusįjį asmenį yra nustatomi ir saugomi kaip ikiteisminio tyrimo medžiagos dalis. Vidaus reikalų ministro ir Generalinio prokuroro patvirtintame apraše „Dėl Baudžiamosios bylos duomenų tvarkymo elektronine forma ikiteisminio tyrimo metu tvarkos“²²⁹ 35 p. nustatyta, jog „ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir prokurorai, atliekantys ikiteisminį tyrimą, parengę elektroninį procesinį dokumentą – nutarimą pripažinti nukentėjusiuoju, IBPS²³⁰ sugeneruoja taisyklėse nustatytą nukentėjusio fizinio asmens arba juridinio asmens duomenų formą (50 formą), papildo ją reikalingais duomenimis ir per IBPS sąsają su NVŽR²³¹ perduoda į NVŽR [...]“. ²³² Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenų tvarkymo taisyklių 5 priedas – nukentėjusiojo fizinio arba juridinio asmens duomenys (50 forma)²³³ be jau paminėtų asmens duomenų reikalauja nurodyti ir tokius duomenis: pilietybę, išsilavinimą, užimtumą, nuo ko nukentėjo asmuo, dėl kokių priežasčių nukentėjo, ar patyrė žalą sveikatai, ar patyrė turtinę/neturtinę žalą, prievartą ir kt. Taigi, galime teigti, kad ikiteisminio tyrimo metu nustatomi duomenys, kurie tam tikra prasme apibūdina nukentėjusįjį bei kokius

²²⁸ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, supra note, 39.

²²⁹ Įsakymas „Dėl baudžiamosios bylos duomenų tvarkymo elektronine forma ikiteisminio tyrimo metu tvarkos aprašo patvirtinimo“, TAR, 2016-02-01, Nr. 1954, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/69925f90c8be11e583a295d9366c7ab3/asr>.

²³⁰ Integruota baudžiamojo proceso informacinė sistema.

²³¹ Nusikalstamų veikų žinybinis registras.

²³² Įsakymas „Dėl baudžiamosios bylos duomenų tvarkymo elektronine forma ikiteisminio tyrimo metu tvarkos aprašo patvirtinimo“, TAR, 2016-02-01, Nr. 1954, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/69925f90c8be11e583a295d9366c7ab3/asr>.

²³³ Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. spalio 31 d. įsakymo Nr. 1V-776 „Dėl Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/743a4b609eec11eb998483d0ae31615c?jfwid=q8i88mis0>.

padarinius jis patyrė dėl nusikalstamos veikos. Šie duomenys gali būti svarbūs planuojant ikiteisminio tyrimo eigą, nustatant įrodinėtinas ir kitas svarbias aplinkybes.

3. TEISMINIS NAGRINĖJIMAS BAUDŽIAMOJO ĮSAKYO PRIĖMIMO PROCESĖ: SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS IR DUOMENŲ / ĮRODYMŲ VERTINIMAS

3.1. Teisėjo sprendimai, gavus prokuroro pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu ir ikiteisminio tyrimo metu surinktą medžiagą

Teisėjas, gavęs prokuroro pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu ir ikiteisminio tyrimo medžiagą, turi ją išnagrinėti ir nuspręsti, ar galima surašyti teismo baudžiamąjį įsakymą, ar visgi prokuroro siūlymas užbaigti procesą šiuo būdu yra nepagrįstas.²³⁴ Pagal BPK 420 str., teisėjas gali priimti sprendimą ne tik surašyti baudžiamąjį įsakymą, bet ir perduoti bylą nagrinėti teisme arba nutraukti baudžiamąjį procesą.²³⁵ Terminas, per kurį teisėjas turi priimti sprendimą, yra 7 dienos.

Teismo baudžiamasis įsakymas yra surašomas, kai yra visos šios sąlygos: kai teisėjui, išnagrinėjus prokuroro pareiškimą ir ikiteisminio tyrimo medžiagą, nekyla abejonių dėl kaltinamojo kaltės, dėl bylos aplinkybių aiškumo, dėl žalos klausimo išsprendimo, bei yra aiškiai išreikštas įtariamąjo sutikimas dėl proceso užbaigimo šia supaprastinta forma, kai už nusikalstamos veikos padarymą gali būti skiriama bet kuri bausmė, išskyrus atvejus, kai galima skirti tik terminuotą laisvės atėmimą ar laisvės atėmimą iki gyvos galvos, kai nėra paduotas nukentėjusiojo skundas, arba skundas yra atmestas.²³⁶ BPK 41 str. numatyta, kad baudžiamasis įsakymas yra nuosprendis.²³⁷ Tai reiškia, kad „teismo baudžiamasis įsakymas savo prigimtimi, turiniu, esme, paskirtimi ir teisine reikšme prilygsta apkaltinamajam nuosprendžiui“²³⁸, vadinasi „teismo baudžiamuoju įsakymu kaltinamasis pripažįstamas kaltu lygiai taip pat ir su tomis pačiomis teisinėmis pasekmėmis kaip ir pripažįstant kaltinamąjį kaltu pirmosios instancijos teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu.“²³⁹ Teismo baudžiamąjo įsakymo struktūra turi atitikti apkaltinamajam nuosprendžiui keliamus reikalavimus.²⁴⁰ Pažymėtina, kad baudžiamuoju įsakymu negalima asmens išteisinti.²⁴¹

²³⁴ Goda ir kt., *supra note*, 62: 493.

²³⁵ „Lietuvos Respublikos baudžiamąjo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra note*, 39.

²³⁶ Ažubalytė ir kt., *supra note*, 3: 249-251.

²³⁷ „Lietuvos Respublikos baudžiamąjo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *op cit.*

²³⁸ Pranka, *supra note*, 15: 344.

²³⁹ Goda ir kt., *op cit.*, 494.

²⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 20 d. Teismų praktikos taikant Baudžiamąjo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą, apžvalga Nr. 40. Teismų praktika. 2003, 19.

²⁴¹ Goda ir kt., *op cit.*, 500.

Svarbu paminėti, kad kaltinamasis turi teisę nesutikti su priimtu baudžiamuoju įsakymu (BPK 422 str.) ir prašyti bylos nagrinėjimo teisme, nepaisant to, jog prieš tai jis sutiko su prokuroro siūlymu užbaigti procesą teismo baudžiamuoju įsakymu.²⁴² „Teisė apskūsti žemesnės instancijos teismo procesinį sprendimą kyla iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos [...] įtvirtintos asmens teisės kreiptis į teismą. Bendrosios kompetencijos teismų instancinė sistema suponuoja, kad bet kuri pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą galima apskūsti baudžiamojo proceso įstatymo nustatyta tvarka bent vienos aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismui [...].“²⁴³ Vis dėl to ši teisė nėra absoliuti laiko prasme. Kaltinamajam „[...] paliekama teisė, susipažinus su teismo baudžiamuoju įsakymu, reikalauti surengti bylos nagrinėjimą teisme ir šiai teisei įgyvendinti nustatomas specialus BPK 422 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas keturiolikos dienų (nuo teismo baudžiamojo įsakymo įteikimo dienos) terminas. Šia teise nepasinaudojus teismo baudžiamasis įsakymas įsiteisėja ir yra vykdomas BPK nustatyta tvarka.“²⁴⁴ Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismas nagrinėjo bylą, kurioje ištariamasis prašė atnaujinti terminą, kad galėtų reikalauti surengti bylos nagrinėjimą teisme. Teismas šioje byloje pasisakė, kad „nuteistojo skunde nurodoma, kad terminą paduoti skundą jis praleido nežymiai, tačiau [...] terminas prašymui pateikti baigėsi 2019-11-28, nuteistasis tokį prašymą pateikė tik 2020-02-03, todėl aukštesnysis teismas konstatuoja, kad terminas prašymui surengti baudžiamosios bylos nagrinėjimą teisme paduoti yra praleistas iš esmės, t. y. beveik 5 kartus viršijant įstatymo leidėjo nustatytą 14 dienų terminą. Tinkamas terminų laikymasis yra būtina sąlyga proceso veiksmų efektyvumui, proceso teisėtumui, todėl BPK nustatyti terminai negali būti laisvai interpretuojami ir pažeidžiami.“²⁴⁵

Kitoje byloje, apylinkės teismas gavo nuteistojo prašymą atnaujinti prašymo padavimo terminą ir panaikinti baudžiamąjį įsakymą, nes jis neva nežinojo, jog pasikeitė prašymo padavimo tvarka.²⁴⁶ Apylinkės teismas netenkino asmens prašymo, nes byloje buvo duomenys, patvirtinantys, kad baudžiamasis įsakymas asmeniui buvo įteiktas ir asmuo jį gavo, o pačiame baudžiamajame įsakyme yra išaiškinta tvarka ir asmens teisė prašyti surengti bylos nagrinėjimą teisme.²⁴⁷ Nuteistasis apskundė šį sprendimą apygardos teismui, prašydamas panaikinti apylinkės teismo nutartį ir atnaujinti

²⁴² Jurgaitis, *supra note*, 91: 72.

²⁴³ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-69-634/2025, *supra note*, 184.

²⁴⁴ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-32-462/2020, <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1861442> .

²⁴⁵ *Ibid.*

²⁴⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-69-634/2025, *op cit.*

²⁴⁷ *Ibid.*

terminą pateikti prašymą nagrinėti bylą teisme, nurodydamas, jog jis yra nesumokėjęs ankstesniu baudžiamuoju įsakymu jam paskirtos baudos, todėl jo nuomone, dar vienas baudžiamasis įsakymas jo atžvilgiu negali būti priimtas.²⁴⁸ Apygardos teismas taip pat atmetė nuteistojo skundą konstatuodamas, jog byloje yra duomenys, kad baudžiamąjį įsakymą asmuo gavo 2024 m. gruodžio 7 d., o jame yra išaiškinta asmens teisė reikalauti surengti bylos nagrinėjimą teisme. Be kita ko, teismas pažymėjo, kad asmuo prašymą dėl baudžiamąjo įsakymo panaikinimo pateikė pavėlavęs 17 dienų (2025 m. sausio 7 d.), o asmens argumentai dėl termino atnaujinimo yra nepagrįsti. Teismo nuomone, „[...] vėlesnis nuteistojo apsisprendimas nesutikti su teismo sprendimu yra teisėtas ir galimas, tačiau tai turi būti išreiškiama proceso nustatytu būdu ir terminais. [...] atsakingas ir rūpestingas asmuo, privalo tinkamai naudotis savo teisėmis ir pareigomis, o priešingas nustatytai tvarkai ir terminams procesinis nuteistojo elgesys negali būti pateisinamas ir toleruojamas. [...] asmens nepateisinamas delsimas negali būti vertinamas kaip svarbi priežastis terminui atnaujinti.“²⁴⁹ Vadinasi, laiku nepasinaudojus teise paduoti prašymą dėl bylos nagrinėjimo teisme, kaltinamasis netenka šios teisės, jeigu terminą praleidžia nesant svarbių priežasčių. Procesinių terminų laikymasis garantuoja teisinio saugumo principo įgyvendinimą ir užtikrina teisinių santykių stabilumą, todėl asmenys, siekiantys realizuoti savo teisę skusti galutinius sprendimus ar pateikti prašymus, turėtų tai daryti laikydamiesi nustatytos tvarkos.²⁵⁰

Pagal BPK 420 str. 1d. 2 p. teismas turi teisę pereiti prie bylos nagrinėjimo bendra tvarka, vadovaujantis BPK 423 str. 1 d. tais atvejais, kai bylos aplinkybės yra nepakankamai aiškios ir kilusios abejonės gali būti pašalintos tik nagrinėjimo teisme metu.²⁵¹ Tokiu atveju teisėjas surašo nutartį dėl bylos perdavimo nagrinėti teisme, o kaltinamasis yra informuojamas apie tokį sprendimą ir jam išsiunčiamas prokuroro pareiškimo nuorašas.²⁵² Bylos nagrinėjimas teisme vyksta pagal bendrąsias BPK V dalyje „Bylų procesas pirmosios instancijos teisme“ nustatytas taisykles. Kadangi kaltinamasis aktas nėra rašomas, kaltinimo esmę prokuroras išdėsto remdamasis pareiškimu dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu (BPK 425 str. 2 d.).²⁵³ Teisėjo sprendimas dėl bylos perdavimo nagrinėti teisme yra neskundžiamas.²⁵⁴

²⁴⁸ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-69-634/2025, *supra* note, 184.

²⁴⁹ *Ibid.*

²⁵⁰ *Ibid.*

²⁵¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamąjo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra* note, 39.

²⁵² Goda ir kt., *supra* note, 62: 499.

²⁵³ *Ibid.*

²⁵⁴ *Ibid.*

Jeigu teisėjas, išnagrinėjęs prokuroro pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu ir ikiteisminio tyrimo medžiagą nustato, kad egzistuoja aplinkybė, dėl kurios baudžiamasis procesas negalimas (BPK 3 str.) teisėjas turi priimti nutartį nutraukti bylą.²⁵⁵ Tokiu atveju procesas yra užbaigiamas, todėl apie tai turi būti informuoti kaltinamasis, nukentėjęsysis, prokuroras, bei nedelsiant turi būti nutraukiamas prievartos priemonių taikymas.²⁵⁶ Remiantis BPK 424 str. 1 d., prokuroras ir nukentėjęsysis turi teisę apskųsti šį sprendimą.²⁵⁷

Tiesa, BPK taisyklės, reguliuojančios teismo baudžiamąjį įsakymą priėmimo procesą, priešingai, nei reguliuojančios pagreitinimą ar bendrą baudžiamąjį procesą pirmosios instancijos teisme, nenumato jokių sprendimų teismui, kuriuos jis turėtų priimti, jeigu nustatoma, kad prokuroro pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu turi esminių trūkumų, arba jeigu yra kitokių esminių baudžiamąjo proceso pažeidimų, dėl kurių neįmanoma priimti sprendimų, numatytų BPK 420 str. 1 d.²⁵⁸ Nors žemesniųjų teismų praktika šiuo klausimu dar besiformuojanti, o prokurorų pozicija nėra vieninga, visgi apygardos teismų praktika dėl šios problemos sprendimo pasuko ta linkme, jog teismo teisė perduoti bylą prokurorui bendrajame procese gali būti taikoma pagal analogiją ir supaprastintame – teismo baudžiamąjo įsakymą priėmimo procese.²⁵⁹

Apeliacinis teismas, sprenddamas apie galimybę perduoti bylą į ankstesnę proceso stadiją, pasisakė, jog čia ypač svarbus proceso greitumo principas, ko iš esmės ir siekė įstatymų leidėjas, įtvirtindamas supaprastintas baudžiamąjo proceso formas. Būtent operatyvumas, ekonomiškumas ir siekis pagreitinti procesą pagrindžia galimybę perduoti baudžiamąją bylą su pareiškimu dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, prokurorui. Nors kai kuriais atvejais, toks bylos perdavimas galėtų reikšti ir proceso vilkinimą, tačiau, jeigu teisėjas nustato, kad ikiteisminio tyrimo metu yra padaryti tam tikri pažeidimai, kurių ištaisymas perduodant bylą prokurorui užtruktų trumpiau, nei perduodant bylą teismui nagrinėjimui, tai bylos perdavimas į pirmesnę proceso stadiją galėtų reikšti siekį paspartinti procesą, todėl yra galimas.²⁶⁰

Lietuvos apeliacinis teismas aiškindamas bylos perdavimo galimybę prokurorui bendrajame procese, kai byla teisme gauta su kaltinamuoju aktu, pažymėjo „kad daugeliu atvejų kaltinamojo akto

²⁵⁵ Goda ir kt., *supra note*, 62:500.

²⁵⁶ *Ibid.*

²⁵⁷ „Lietuvos Respublikos baudžiamąjo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra note*, 39.

²⁵⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamąjoje byloje Nr. e15-16-1020/2024, žiūrėta 2025 m. kovo 11 d., https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2224664#B_0.

²⁵⁹ *Ibid.*

²⁶⁰ *Ibid.*

trūkumus ir baudžiamojo proceso teisės pažeidimų teisinius padarinius galima pašalinti bylą nagrinėjant teisme, tačiau visais atvejais turi būti įvertinama, koks būdas taisant padarytus pažeidimus yra greičiausias ir labiausiai atitinka proceso dalyvių bei teisingumo interesus. Tais atvejais, kai tokie pažeidimai įžvelgiami rengiantis nagrinėti bylą ar tik pirminėje bylos nagrinėjimo stadijoje, [...] galimybės perduodant bylą prokurorui ištaisyti padarytus pažeidimus yra kur kas platesnės ir gali paspartinti bendrą proceso trukmę. Tais atvejais, kai pažeidimus galima ištaisyti teisme ir kaltinamojo akto trūkumų taisymas perduodant bylą prokurorui lemtų ilgesnę viso baudžiamojo proceso trukmę, bylos perdavimas į pirmesnę proceso stadiją prieštarautų BPK paskirčiai.²⁶¹ Toks teisės aiškinimas taikant analogiją teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procese pagal BPK 234 str. 2d., įtvirtina teismo galimybę perduoti bylą prokurorui iki BPK 420 str. 1 d. nustatytų sprendimų priėmimo, t. y. pirminėje proceso stadijoje.²⁶²

Nagrinėjamoje Lietuvos apeliacinio teismo byloje²⁶³ prokuroras, be kitų dalykų, ginčijo ir galimybę vadovautis bendraisiais bylos perdavimo prokurorui pagrindais (BPK 234 str. 2 d.), kai yra surašytas prokuroro pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu. Prokuroro teigimu, vienintelė galimybė teismui tais atvejais, kai teismas turi abejonių dėl tam tikrų aplinkybių ir negali surašyti baudžiamojo įsakymo, yra BPK 420 str. 1 d. nustatytas pagrindas perduoti bylą nagrinėti teisme. Tačiau teismas nesutiko su šia prokuroro pozicija, kadangi tokiu atveju byla, iš supaprastintos proceso formos transformuojasi į įprastą bylos nagrinėjimo teisme procesą, tačiau ši įstatymų leidėjo numatyta galimybė negali būti aiškinama formaliai, siekiant, teismui įgyti tas teises, kurios yra numatytos bendrosiose bylų nagrinėjimo teisme taisyklėse. Teismas pasisakė, kad „[...]negali sutikti su tokia teismų praktika, kurioje teismo teisė perduoti bylą prokurorui įžvelgiama tik po to, kai pradžioje teismui perduota nagrinėti supaprastinto proceso tvarka byla iš esmės dirbtinai ir formaliai transformuojama į įprasto proceso tvarka nagrinėjamą bylą, t. y. pirmiausia priimamas sprendimas perduoti bylą nagrinėti teisme, o tik tuomet, taikant bendrąsias bylos nagrinėjimo teisme taisykles, t. y. taikant BPK 234 straipsnio 2 dalį, perduodama prokurorui dėl tų pačių priežasčių, kurios jau buvo aiškos gavus prokuroro pareiškimą dėl teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo.“²⁶⁴ Teisėjų kolegijos vertinimu, pagal BPK 423 str. 1 d. tikslinga netransformuoti supaprastinto proceso į įprastą tais atvejais, kai tam tikri trūkumai ar abejonės gali būti ištaisomi pavedant tai padaryti

²⁶¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 11 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-156-1020/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 5 d., <https://www-infolex-lt.skaittykla.mruni.eu/tp/1893296>.

²⁶² Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. e1S-16-1020/2024, *supra note*, 256.

²⁶³ *Ibid.*

²⁶⁴ *Ibid.*

prokurorui. Bylos perdavimo prokurorui atveju, kai prokuroras ištaiso trūkumus, byla vėl gali būti nagrinėjama supaprastinto proceso tvarka, o tai užtikrina kaltinamajam galimybę taikyti tokias įstatyme numatytas teises, kaip skiriamos bausmės sumažinimas vienu trečdaliu (BK 64¹ str.). Konstituciškai pagrįsta galimybė supaprastinti procesą baigiant jį teismo baudžiamojo įsakymo priėmimu negali būti eliminuota dėl to, kad prokuroro pareiškime yra trūkumų. Juk prokuroro pareiškimui „kaip ikiteisminį tyrimą šiame procese užbaigiančiam ir svarbiausiam šios proceso stadijos procesiniam dokumentui bei kaip valstybės vardu reiškiamai oficialiai pozicijai [...] yra keliami ypatingi aiškumo, teisinio pagrįstumo ir pareiškime nustatytų faktinių aplinkybių atitikimo baudžiamosios bylos medžiagai reikalavimai.“²⁶⁵

Pažymėtina, kad be kita ko, teismo teisė perduoti bylą prokurorui, taikant BPK 234 str. 1 d. nustatytą pagrindą, negali būti aiškinama plečiamai, t. y. toks sprendimas negali būti priimamas, jeigu bylos aplinkybės nėra aiškios ir jas galima pašalinti tik teismo nagrinėjimo metu (BPK 423 str. 1 d.). Visais atvejais, bylos perdavimas prokurorui turi reikšti teismo siekį pašalinti trūkumus, kurie trukdo išnagrinėti bylą ir priimti teismo baudžiamąjį įsakymą. Sąlygos, leidžiančios bylą perduoti prokurorui, nustatytos „[...] BPK 234 str. 2 d., t. y. kai ikiteisminio tyrimo metu buvo surašytas iš esmės BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas (šiuo atveju iš esmės BPK 419 straipsnio reikalavimų neatitinkantis prokuroro pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu) ar yra kitų esminių baudžiamojo proceso pažeidimų, kurie trukdo nagrinėti bylą ir priimti teismo baudžiamąjį įsakymą neperduodant bylos nagrinėti teismo posėdyje.“²⁶⁶

Kartais teismų praktikoje pasitaiko ir techninių kliūčių, kurios galėtų būti išsprendžiamos be bylos perdavimo prokurorui ir neperduodant bylos nagrinėti teisminiame posėdyje. Visais atvejais, nustačius ne formalias kliūtis, reikia įvertinti, koku būdu galima greičiausiai ištaisyti nustatytus pažeidimus ir koks būdas labiau atitiktų proceso dalyvių interesus.²⁶⁷

Būtent tokią situaciją teko nagrinėti ir Kauno apygardos teismui²⁶⁸, kai prokuroras apskundė apylinkės teismo nutartį, kuria byla buvo perduota prokurorui dėl to, kad prokuroras teismui nepateikė kaltinamojo A. J. atžvilgiu vykdyto ikiteisminio tyrimo medžiagos, vietoje to, pateikdamas kito ikiteisminio tyrimo medžiagą, kuri nesusijusi su kaltinamojo A. J. vykdyta nusikalstama veika. Visų pirma, be kitų argumentų, ginčydamas bylos perdavimą į pirminę proceso stadiją, prokuroras nurodė,

²⁶⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. e1S-16-1020/2024, *supra note*, 256.

²⁶⁶ *Ibid.*

²⁶⁷ *Ibid.*

²⁶⁸ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-730-317/2023, žiūrėta 2025 m. balandžio mėn. 7 d., https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2211814#B_0

kad BPK nenumato teisėjui galimybės perduoti baudžiamąją bylą prokurorui, todėl teisėjas turėjo priimti nutartį perduoti bylą nagrinėti teisme. Visų antra, skunde prokuroras nurodė, kad „tokiu apylinkės teismo sprendimu buvo pažeista BPK 44 straipsnio 5 dalis, neužtikrintas operatyvus baudžiamosios bylos išnagrinėjimas, taip pažeidžiant Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą proceso dalyvio teisę į tinkamą, operatyvų ir ekonomišką procesą.“²⁶⁹ Visų trečia, prokuroras pažymėjo, kad apylinkės teismo nutartyje perduoti bylą prokurorui „[...]“ nebuvo konstatuota, jog pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu kokia nors apimtimi neatitinka reikalavimų, numatytų BPK 419 straipsnyje.²⁷⁰ Taip pat, prokuroro teigimu, daugelyje teismui per IBPS pateiktų dokumentų yra nurodytas kitas ikiteisminio tyrimo numeris, kadangi iš šio ikiteisminio tyrimo buvo atskirtas tas ikiteisminis tyrimas, kuriame kaltinamasis yra A. J., todėl, prokuroro nuomone, apylinkės teismas priimdamas ginčijamą nutartį visiškai nesusipažino su per IBPS gautais bylos duomenimis.²⁷¹

Visgi apygardos teismas, nagrinėdamas prokuroro skundą, pažymėjo, kad peržiūrėjęs visus dokumentus, kurie buvo perduoti apylinkės teismui, nerado ne tik prokuroro minimo nutarimo atskirti ikiteisminius tyrimus, „[...]“ bet ir visų kitų rašytinių bylos duomenų, kurie 2023 m. lapkričio 13 d. prokuroro pareiškime minimi kaip duomenys, kuriais grindžiamas A. J. pareikštas kaltinimas. Tai yra, nerado nei 2023 m. liepos 3 d. įtariamojo A. J. apklausos protokolo, nei 2023 m. liepos 3 d. tarnybinio pranešimo dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo, nei 2023 m. lapkričio 13 d. tarnybinio pranešimo dėl nusikalstamos veikos kvalifikavimo ikiteisminiame tyrime [...], nei 2023 m. liepos 3 d. tarnybinio pranešimo dėl sulaikytų asmenų, nei 2023 m. rugpjūčio 10 d. specialisto išvados Nr. IBPS-V-2177300-23.²⁷² Apygardos teismas konstatavo, kad prokuroras netinkamai perdavė ikiteisminio tyrimo medžiagą, kartu pasisakė ir apie galimybę taikyti įstatymo analogiją ir perduoti bylą prokurorui pagal BPK 234 str. 2 d., ir ne tik tais atvejais, kai surašytas iš esmės BPK 419 straipsnio reikalavimų neatitinkantis prokuroro pareiškimas, bet ir nustačius, kad yra kitų esminių baudžiamojo proceso pažeidimų, kurie trukdo nagrinėti baudžiamąją bylą. Jokių duomenų, kuriais grindžiamas kaltinimas nepateikimas, anot teismo, ir yra laikomas esminiu trūkumu, bei šiuo atveju negali būti laikoma, kad bylos aplinkybės neaiškios.²⁷³ Kaip teisingai paminėjo apygardos teismas, „teismui neperdavus jokių duomenų, kurie būtų tiesiogiai susiję su A. J. inkriminuojamos

²⁶⁹ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e15-730-317/2023, *supra note*, 266.

²⁷⁰ *Ibid.*

²⁷¹ *Ibid.*

²⁷² *Ibid.*

²⁷³ *Ibid.*

nusikalstamos veikos tyrimu, apskritai nėra galimybės patikrinti, ar tinkamai aprašytos jam inkriminuojamos veikos aplinkybės, ar kaltinamajam inkriminuojama veika buvo teisingai kvalifikuota [...], ar duomenys, kuriais prokuroras grindžia jo kaltę, atitinka įrodymams keliamus reikalavimus, ir, ar jų pakanka A. J. kaltei dėl šios veikos padarymo pagrįsti. Dėl to, kad nebuvo perduoti nurodyti duomenys, taip pat nėra galimybės patikrinti, ar neegzistuoja aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas yra negalimas, bei, ar apskritai yra visi formalūs pagrindai teismo baudžiamojo įsakymo priėmimui [...].“²⁷⁴

Taigi, atsižvelgiant į nustatytas aplinkybes, apylinkės teismas net neturėjo galimybės priimti sprendimų, numatytų BPK 420 str. 1 d., kadangi ikiteisminio tyrimo medžiaga yra prokuroro žinioje ir tik jis gali IBPS laikomus duomenis perduoti, teismas šio pažeidimo pats ištaisyti negali. Be kita ko, apygardos teismas akcentavo, kad „[...] šiuo atveju susiklosčiusią situaciją buvo galima tikslingiau ir operatyviau išspręsti ir apylinkės teismui – nesant informacinėje sistemoje reikiamų ikiteisminio tyrimo dokumentų, tiesiog (telefonu ar elektroniniu paštu) kreiptis į prokurorą dėl dokumentų įkėlimo į sistemą, ir tik šiam neištaisius minėto trūkumo, priimti sprendimą būtų perduoti prokurorui.“²⁷⁵

3.2. Duomenų/įrodymų vertinimas teisme

Kaip jau minėta, baudžiamojo įsakymo priėmimo procesinės formos esminė ypatybė yra ta, jog nerengiamas viešas, rungtyninis ir žodinis bylos nagrinėjimas teisme.²⁷⁶ Teisėjas, įvertinęs ikiteisminio tyrimo medžiagą, nerengiant įprasto teisiamojo posėdžio, t. y. nedalyvaujant proceso dalyviams – prokurorui, kaltinamajam, gynėjui, nukentėjusiajam ir kitiems, vienasmeniškai priima sprendimą.²⁷⁷ Kaip teigia R. Jurgaitis, „šis supaprastintas procesas nuo to momento, kai ikiteisminio tyrimo medžiaga patenka pas teisėją, yra grynai rašytinis.“²⁷⁸ Rašytinis procesas nėra viešas, tokia proceso forma labiau panaši į „kabinetinį“ bylos nagrinėjimą, todėl procesas tampa greitesnis.²⁷⁹ Tačiau „kabinetinė“ bylos nagrinėjimo forma lemia, kad teisėjo veiksmai yra gana riboti, kadangi skirtingai nuo bendrojo baudžiamojo proceso (BPK 287 str.), teisėjas negali atlikti jokių proceso

²⁷⁴ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e15-730-317/2023, *supra note*, 266.

²⁷⁵ *Ibid.*

²⁷⁶ Goda ir kt., *supra note*, 62: 479.

²⁷⁷ Jurgaitis, *supra note*, 6: 80.

²⁷⁸ *Ibid.*, 81.

²⁷⁹ Raimundas Jurka ir Ernestas Rimšelis, „Baudžiamojo proceso optimizavimas: rašytinio proceso prielaidos ir galimybės“, *Jurisprudencija*, 19, 2 (2012): 760.

veiksmų nei pats, nei pavesti juos atlikti prokurorui ar ikiteisminio tyrimo teisėjui.²⁸⁰ BPK 242 str. taisyklės, kurios teismui įtvirtina pareigą nagrinėjant bylą tiesiogiai ištirti įrodymus, t. y. balsu perskaityti protokolus ir kitus dokumentus, apžiūrėti daiktinius įrodymus, apklausti kaltinamąjį ir kitus proceso dalyvius, išklausti ekspertų/specialistų paaiškinimus nėra taikomos.²⁸¹ Vadinasi, nepasireiškia žodinio nagrinėjimo principas bei tiesioginio nagrinėjimo principas, kuris reikalauja, „kad visi įrodymai (duomenys), kuriais gali būti grindžiamas bei motyvuojamas teismo nuosprendis, turi būti tiesiogiai teismo ištiriami, neatsižvelgiant į tai, jog šie įrodymai buvo tirti pirminėje baudžiamojo proceso stadijoje – ikiteisminiame tyrime.“²⁸² Tiesioginio nagrinėjimo principas bendrajame baudžiamajame procese kartu užtikrina ir rungimosi principo įgyvendinimą, nes būtent tiesioginio įrodymų tyrimo metu tiek gynyba, tiek kaltintojas turi lygias teises teikti įrodymus, dalyvauti juos tiriant, pateikti klausimus, ginčyti kitos šalies argumentus ir teikti paaiškinimus bei prašymus.²⁸³ Tačiau, atsižvelgiant į teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso specifiką, sutinkama nuomonių, kad rungtyniškumas, tiesioginio įrodymų nagrinėjimo principas, žodiškumo ir viešumo principai „[...] dėl tos pačios priežasties, jog jame nėra nagrinėjimo teisme, praktiškai realizuojami labai paviršutiniškai ir tik epizodiškai.“²⁸⁴ Kaip pastebi R. Jurgaitis, „užsienio teisinėje literatūroje apskritai teigiama, kad baudžiamojo įsakymo priėmimo procese šie ir kai kurie kiti baudžiamojo proceso principai yra eliminuoti.“²⁸⁵ Todėl, teisėjui vienasmeniškai nagrinėjant prokuroro pareiškimą dėl baudžiamojo įsakymo priėmimo ir kartu gautą ikiteisminio tyrimo medžiagą, kalbėti apie tai, kad tiek kaltinimo, tiek gynybos šalys teismo nagrinėjimo metu turi teisę rinkti, pateikti įrodymus, apskritai negalime. Galima teigti, kad kaltinamajam sutikus su proceso užbaigimu šia supaprastinto proceso forma, jis atsisakė galimybės įgyvendinti kai kurias savo teises, nes atsisakė teisės dalyvauti teisiame posėdyje, tuo pačiu atsisakydamas ir savo teisės dalyvauti tiriant įrodymus teisme.

Be kita ko, remiantis įstatyme įtvirtintu įrodymų apibrėžimu, „[...] tik teismas, gali konstatuoti, jog konkretus duomuo yra pripažintinas įrodymu.“²⁸⁶ Nors ankstesnėje darbo dalyje jau buvo kalbėta apie tai, kad negalima teigti, jog įrodinėjimas visiškai nevyksta ikiteisminio tyrimo stadijoje, tačiau pagal BPK nustatytą reguliavimą, apie įrodymus galima pradėti kalbėti tik procesui

²⁸⁰ Jurgaitis, *op cit.*, 80.

²⁸¹ Jurgaitis, *supra note*, 6: 81.

²⁸² Raimundas Jurka ir kt., *Baudžiamojo proceso principai*, (Vilnius: Eugrimas, 2009), 212.

²⁸³ *Ibid.*

²⁸⁴ Jurgaitis, *op cit.*, 79.

²⁸⁵ *Ibid.*

²⁸⁶ Ugnė Arlauskaitė – Rinkevičienė, „Įrodymų sampratos reglamentavimo baudžiamojo proceso kodekse trūkumai“, *Jurisprudencija* 4, 94 (2007): 78-79.

vykstant teisme.²⁸⁷ Teismas (teisėjas) formuluoja galutines išvadas nagrinėjamoje byloje remdamasis numatytais įrodymų vertinimo kriterijais, t. y. „leistinumo, sąsajumo, vidinio įsitikinimo jausmu ir įstatymais, todėl gali konstatuoti, ar konkretus domuo yra laikytinas įrodymu baudžiamąja procesine prasme, ar ne.“²⁸⁸ „Jokie teismui pateikiami duomenys neturi iš anksto nustatytos galios, lemiančios vienokio ar kitokio sprendimo priėmimą. Nė viena įrodymų rūšis neturi pranašumo prieš kitas ir visi įrodymai turi būti įvertinami bendra tvarka.“²⁸⁹ Taigi, duomenys įrodymais gali tapti tik po to, kai teisme yra atliktas duomenų tyrimas, kadangi „įrodymų vertinimas yra teismo prerogatyva“.²⁹⁰ BPK komentaro autorių nuomone, baudžiamojo įsakymo priėmimo procese kalbėti apie įrodymus negalime, būtent dėl tos priežasties, jog „pagal BPK koncepciją ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys įrodymais virsta tik tuomet, kai tie duomenys ištiriami rungimosi principu pagrįstame teismo posėdyje. [...] Toks posėdis nėra rengiamas, todėl ir teisėjas teismo baudžiamąjį įsakymą grindžią duomenimis, o ne įrodymais.“²⁹¹ Pažymėtina, kad R. Jurgaičio nuomone, ši nuostata yra diskutuotina, kadangi BPK 20 str. 2 d. nelaiko teisiamojo posėdžio vienintele galima įrodinėjimo procedūra ir nesieja duomenų virsmo įrodymais vien tik su rungtynišku teisiamuoju posėdžiu, nors kartu ir pripažįstama, kad baudžiamojo įsakymo priėmimo procese negalime kalbėti apie įrodinėjimo procesą tokia pačia apimtimi kaip ir bendrajame baudžiamajame procese.²⁹² Įprastame bylos nagrinėjimo teisme posėdyje, teismas (teisėjas) taip pat atlieka ir duomenų (įrodymų) rinkimą – gali kviesti liudytojus apklausai, skirti atlikti ekspertizes, išreikalauti pateikti dokumentus ir daiktus, t. y. teismas turi teisę aktyviai dalyvauti įrodinėjimo procese²⁹³, tačiau teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procese, teismas neturi galimybių atlikti jokių proceso veiksmų, nei paskirti juos atlikti prokurorui ar ikiteisminio tyrimo teisėjui. Teisėjo atliekami veiksmai apsiriboja ikiteisminio tyrimo metu surinktos medžiagos peržiūra ir analize, todėl teisėjo veiklą tiksliausiai galima įvardinti kaip „[...] jam pateiktų duomenų vertinimą.“²⁹⁴

Taigi, šiame procese nevyksta įprastas įrodinėjimas, kaip nustato bylų procesą pirmosios instancijos teisme reglamentuojančios bendrosios bylų nagrinėjimo taisyklės, duomenų vertinimas vyksta kiek kitokiu būdu. Teisėjas, siekdamas įvertinti jam pateiktus duomenis, analizuoja

²⁸⁷ Goda ir kt., *supra note*, 175: 45.

²⁸⁸ Arlauskaitė, *supra note*, 283, 79.

²⁸⁹ Goda ir kt., *supra note*, 175: 47.

²⁹⁰ *Ibid.*

²⁹¹ *Ibid.*, 493.

²⁹² Jurgaitis, *supra note*, 6: 80.

²⁹³ Goda, Kazlauskas ir Kuconis, *supra note*, 5: 176.

²⁹⁴ Jurgaitis, *op cit.*, 80.

ikiteisminio tyrimo dokumentus, protokolus ir kitą ikiteisminio tyrimo medžiagą.²⁹⁵ Toks būdas „pagal formą [...] yra panašus į BPK 231 str. įtvirtintą teisėjo susipažinimą su byla, kai byla rengiama nagrinėti teisme. Tačiau pagal turinį, išgilinimo laipsnį tai negali būti sulyginama, nes be kitų dalykų, teisėjas yra įpareigotas spręsti ir kaltinamojo kaltės klausimą.“²⁹⁶ Teisėjas, nagrinėdamas tiek prokuroro pareiškimą dėl teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo, tiek kartu gautą ikiteisminio tyrimo medžiagą, turi sistemiškai išanalizuoti procesinius dokumentus ir iš esmės patikrinti tuos pačius dalykus, kurių buvimu prieš surašydamas pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu turėjo įsitikinti ir prokuroras, t. y. ar egzistuoja visos sąlygos dėl teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo: ar yra nustatyti visi formalieji ir vertinamieji požymiai, ar prokuroro pareiškimas atitinka BPK 419 str. keliamus reikalavimus, ar nėra kitų esminių baudžiamojo proceso pažeidimų, kurie trukdo nagrinėti bylą ir priimti teismo baudžiamąjį įsakymą.

R. Jurgaitis teigia, kad „BPK 241 str. 2 d. įtvirtinta teisėjo (teismo posėdžio pirmininko) pareiga imtis visų įstatymų numatytų priemonių, kad būtų išsamiai ir nešališkai ištirtos bylos aplinkybės, teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procese (neskaitant galimybės pereiti į bendrą procesą) iš esmės yra eliminuota, nes teisėjas neturi tam priemonių.“²⁹⁷ Nesutiktina su šia nuomone, nes nors šiame supaprastintame procese negalime kalbėti apie tokį įrodinėjimą, kuris vyksta bendrajame baudžiamajame procese, tačiau BPK nėra specialios normos, kuri reglamentuotų ikiteisminio tyrimo duomenų vertinimą baudžiamojo įsakymo priėmimo procese. Tai reiškia, kad vertindamas duomenis „[...] teisėjas faktiškai vadovaujasi analogiškais laisvo įrodymų vertinimo principo nuostatomis, įtvirtintomis BPK 20 straipsnio 5 dalyje.“²⁹⁸ Teismas laikosi tokios pozicijos, kad „tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai savo išvadas pagrindžia įrodymais, įvertintais pagal BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas, kurios įtvirtina, kad teisėjai įrodymus įvertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu. Taigi, vidiniam įsitikinimui susiformuoti būtina sąlyga – išsamus ir nešališkas visų bylos aplinkybių išnagrinėjimas“²⁹⁹, kuris „[...] suponuoja reikalavimą indukuoti į šį procesą visas reikšmingas bylai aplinkybes, išnaudojant baudžiamojo proceso nustatytas priemones joms gauti, permanentiškai sujungiant visus faktus į loginę visumą, ir po to daryti apibendrinančias išvadas.“³⁰⁰

²⁹⁵ *Ibid*, 81.

²⁹⁶ Jurgaitis, *supra note*, 6: 81.

²⁹⁷ *Ibid*, 80.

²⁹⁸ *Ibid*.

²⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204-689/2019, žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d., <https://eteismai.lt/byla/268881789020371/2K-204-689/2019>.

³⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257-697/2022, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2130342>.

Darytina išvada, kad nors teismui nėra suteiktos galimybės veikti taip pat kaip rungtyniškame teisiamajame posėdyje ir teisėjas negali nei gauti, nei nustatyti jokių naujų bylos aplinkybių, tačiau faktiškai tai neatleidžia teisėjo nuo pareigos atidžiai, išsamiai ir nešališkai įvertinti bylos aplinkybes pagal prokuroro pateiktus ikiteisminio tyrimo duomenis ir tik tada priimti atitinkamą sprendimą – surašyti baudžiamąjį įsakymą ar priimti kitą galimą sprendimą pagal BPK 420 str. 1 d.

LAT yra išaiškinęs, kad „[...]“ bylą nagrinėjančio teismo kompetencija yra nuspręsti, kurie iš byloje esančių duomenų laikytini įrodymais, kokios išvados jais remiantis darytinos, ar byloje surinktų įrodymų pakanka išvadai, kad inkriminuojama nusikalstama veika (ne) turi baudžiamajame įstatyme nustatytus nusikalstamos veikos sudėties požymius. Bylos įrodymų vertinimas [...] yra neišvengiamai susijęs su visų bylos duomenų ištyrimu ir patikrinimu. Baudžiamojo proceso įstatyme nurodytos įrodymų vertinimo taisyklės reikalauja įvertinti ne tik kiekvieną įrodymą atskirai, bet ir jų visumą, juos lyginant ir siejant į nuoseklią bei vientisą loginę grandinę.³⁰¹ Kadangi teisėjai vadovaujasi BPK 20 str. numatytais bendrosiomis įrodinėjimo taisyklėmis, vadinasi duomenys turėtų atitikti įstatyme numatytus įrodymams keliamus reikalavimus, t. y. teisėjas turi vertinti jam pateiktus duomenis ir spręsti, ar tie duomenys yra leistini, patikimi ir pakankami priimti baudžiamąjį įsakymą. Pats duomenų vertinimo procesas taip pat atliekamas remiantis tais pačiais kriterijais kaip ir bendrajame baudžiamajame procese. Teismas apie įrodymų vertinimą yra pasisakęs: „[...]“ įrodymų pripažinimo, tyrimo ir vertinimo bendrosios nuostatos yra įtvirtintos BPK 20 straipsnyje, 276 straipsnio 4 dalyje ir 301 straipsnyje. Tačiau baudžiamojo proceso įstatymas nenustato taisyklių ir metodų, kurie reglamentuotų patį įrodymų vertinimo procesą. Įrodymų vertinimas iš esmės yra subjektyvus loginis procesas, kuris reiškiasi neperžengiant BPK normų sistemos nustatytų ribų, o teisminis nagrinėjimas ir baigiamojo akto motyvai yra ypatingas argumentacijos atvejis, kai derinami faktiniai duomenys ir loginės taisyklės. Esminis reikalavimas šiam loginiam procesui yra išsamus ir nešališkas visų bylos aplinkybių išnagrinėjimas vadovaujantis įstatymu.³⁰²

Analizuojant teismų praktiką galima pastebėti, jog teisėjai, surašydami baudžiamuosius įsakymus, nevengia vartoti tokių frazių kaip įrodymai, įrodytos nusikalstamų veikų aplinkybės ir pan., o tai tik pagrindžia, kad supaprastintame procese yra taikomi bendrieji įrodymams keliami reikalavimai, ir teisėjai duomenis vertina pagal tuos pačius kriterijus kaip procesui vykstant pirmosios instancijos teisme pagal bendrąsias bylų nagrinėjimo taisykles. Pavyzdžiui: „Kauno apygardos teismo

³⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-71-976/2025, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/2307014>.

³⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257-697/2022, *supra note*, 297.

Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėja [...] išnagrinėjusi baudžiamąją bylą pagal [...] prokuroro [...] pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu [...] nustatė: įrodytomis pripažintų nusikalstamų veikų aplinkybės [...].³⁰³; „Kaltinamųjų [...] kaltę padarius jiems inkriminuojamas nusikalstamas veikas, be jų pačių parodymų, patvirtina ir kiti byloje surinkti rašytiniai įrodymai.“³⁰⁴; „[Ivertinus anksčiau išdėstytus bei byloje esančius rašytinius įrodymus ir jų pagrindu nustatytas faktines aplinkybes konstatuotina, kad M. D. ir R. P. pareikšti kaltinimai visiškai įrodyti. Minėti įrodymai sutampa tarpusavyje, patvirtina ir papildo vienas kitą, abejonių dėl jų patikimumo nekilo, todėl teismas detaliau jų neanalizuodamas pripažįsta visas kaltinimo faktines aplinkybes įrodytomis.“³⁰⁵; „Be paties kaltinamojo [...] prisipažinimo, jo kaltę padarius nusikalstamas veikas [...] įrodyta liudytojų parodymais, įvykio vietos apžiūros protokolo, daiktų apžiūros protokolų bei kratos protokolų duomenimis, specialistų išvadomis ir kitais baudžiamojoje byloje surinktais įrodymais.“³⁰⁶; „Įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados [...].“³⁰⁷

Nors taip pat surašydami baudžiamuosius įsakymus teisėjai vartoja ir duomenų sąvoką: „Be kaltinamojo visiško prisipažinimo jo kaltę grindžiama šiais ikiteisminio tyrimo metu surinktais duomenimis [...].“³⁰⁸; „[Ivertinus tiek kaltinamojo parodymus, tiek aukščiau paminėtų rašytinių įrodymų turinį, sprendina, kad bylos duomenimis neginčytinai nustatyta, jog [...].“³⁰⁹; „Be kaltinamųjų J. K. ir R. K. visiško kaltės prisipažinimo, jų kaltę visiškai patvirtina ir kiti ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys, t. y. liudytojų parodymai, atliktų kratų ir dokumentų apžiūros protokoluose užfiksuoti duomenys, taip pat elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolės, jos fiksavimo ir kaupimo protokole užfiksuoti duomenys, specialisto išvada bei kita rašytinė bylos

³⁰³ Kauno apygardos teismo 2024 m. lapkričio 28 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-349-993/2024, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2287092#B_0.

³⁰⁴ Vilniaus apygardos teismo 2020 m. gruodžio 4 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-379-891/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1957937>.

³⁰⁵ *Ibid.*

³⁰⁶ Panevėžio apygardos teismo 2020 m. gruodžio 10 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-107-334/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1957965>.

³⁰⁷ Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. kovo 3 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-65-606/2025, žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d., https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2302251#B_0.

³⁰⁸ Panevėžio apygardos teismo 2020 m. lapkričio 27 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-105-350/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1960297>.

³⁰⁹ Kauno apygardos teismo 2020 m. gruodžio 22 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-394-397/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1960755>.

medžiaga, kurie pripažįstami įrodymais, kaip tai įtvirtinta Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso [...] 20 straipsnyje.³¹⁰

Pasitaiko, kai tame pačiame baudžiamajame įsakyme teisėjai vartoja ir įrodymų ir duomenų sąvokas: „aukščiau išvardinti įrodymai patvirtina, kad kaltinamasis, aprašant nusikalstamą veiką nurodytomis aplinkybėmis, suvokdamas savo veiksmų neteisėtumą, t. y. veikdamas tiesiogine tyčia, suvokdamas, jog jo daromi veiksmai yra neteisėti ir norėdamas taip veikti, siekdamas tiesioginio atlygio, per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno privalomus pateikti muitinei daiktus [...]“.³¹¹ „aukščiau aptartais duomenimis nustatyta, kad M. V. padarė vieną baigtą tyčinę nusikalstamą veiką, priskiriamą sunkių nusikaltimų kategorijai.“³¹²

Teisėjai, priimdami baudžiamuosius įsakymus daro išvadas apie duomenų pripažinimą įrodymais, pvz., „be kaltinamojo parodymų, jo kaltė įrodyta liudytojų parodymais ir kitais baudžiamojoje byloje surinktais duomenimis, kurie pripažįstami įrodymais [...]“.³¹³ Dar vienas pavyzdys, iš kurio matoma, jog vertinama ir įrodymų visuma, bei ar ji atitinka kaltinamojo asmens parodymus: „pirmiau paminėti bylos duomenys gauti teisėtais būdais ir laikytini įrodymais [...] BPK 20 str. prasme. Bylos aplinkybės yra aiškios, I. A. kaltė padarius nusikalstamas veikas teismui abejonių nekelia – jis pripažino [...], apklausų metu nurodė išsamias nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes ir jo parodymus atitinka kiti bylos duomenys, tai yra liudytojų apklausų protokolai, apžiūros protokolai, daiktų apžiūros protokolai, specialistų išvada ir kita rašytinė bylos medžiaga, kurie tarpusavyje sutampa, atitinka bylos faktines aplinkybes ir teismui abejonių nekelia. Taigi, byloje esančių ir aukščiau nurodytų įrodymų visuma rodo, kad kaltinamasis I. A. neteisėtai disponavo akcizais apmokestinamomis prekėmis [...]“.³¹⁴

Teisėjai taip pat vertina, ar surinkti duomenys (įrodymai) yra pakankami pripažinti asmenį padarius nusikalstamą veiką: „įvertinus baudžiamojoje byloje surinktus įrodymus, darytina išvada, jog pripažinti D. J. kalto padarius nusikalstamą veiką, numatytą BK 192 straipsnio 2 dalyje, įrodymų

³¹⁰ Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. kovo 3 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-65-606/2025, op cit.

³¹¹ Kauno apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-391-926/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=196435>.

³¹² *Ibid.*

³¹³ Šiaulių apygardos teismo 2020 m. lapkričio 26 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-115-875/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1957095>.

³¹⁴ Panevėžio apygardos teismo 2020 m. birželio 30 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-73-334/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1922031>.

pakanka.³¹⁵; „[v]ertinęs aukščiau išdėstytų duomenų, kurie laikytini įrodymais, visumą teismas daro išvadą, jog šioje baudžiamojoje byloje surinkta pakankamai įrodymų, pagrindžiančių V. J. kaltę padarius jam inkriminuotą nusikaltimą [...].“³¹⁶; „Teismas, ištyręs baudžiamojoje byloje surinktus įrodymus ir jais nustatytas aplinkybes, daro išvadą, kad nagrinėjamoje byloje R. K. ir J. K. kaltė dėl jiems inkriminuojamų nusikaltimų padarymo yra įrodyta visiškai.“³¹⁷

Taigi, analizuota teismų praktika leidžia padaryti išvadą, kad duomenų (įrodymų) vertinimas teisme baudžiamojo įsakymo priėmimo procese vyksta laikantis BPK 20 str. įtvirtintų taisyklių, kas leidžia teismui išsamiai išnagrinėti bylą ir priimti teisėtą, pagrįstą sprendimą. Jeigu teisėjas nustato, jog nepakanka duomenų, pagrįsti kaltinamojo kaltei, jog surinkti duomenys neatitinka įstatyme numatytų reikalavimų, BPK yra numatyta galimybė perduoti bylą nagrinėti teisme, nutraukti baudžiamąjį procesą ar taikant analogiją pagal BPK 234 str. 1 d. nustatytą pagrindą perduoti bylą prokurorui.

³¹⁵ Šiaulių apygardos teismo 2020 m. lapkričio 26 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-115-875/2020, op cit.

³¹⁶ Vilniaus apygardos teismo 2021 m. sausio 14 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-126-898/2021, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1967684>.

³¹⁷ Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. kovo 3 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-65-606/2025, *supra note*, 304.

IŠVADOS

1. Baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas tai viena iš konstituciškai pagrįstų supaprastintų baudžiamojo proceso formų, kuri egzistuoja formaliųjų ir vertinamųjų baudžiamojo įsakymo priėmimo požymių pagrindu, ir kurioje nepažeidžiant baudžiamojo proceso principų bei procesinių garantijų atsisakoma „įprastos“ teismo nagrinėjimo stadijos, taip pagreitinant ir optimizuojant baudžiamąjį procesą. Formalieji ir vertinamieji baudžiamojo įsakymo priėmimo požymiai lemia įrodinėjimo ypatumus šiame supaprastintame procese.

2. Išanalizavus teismų sprendimus baudžiamosiose bylose, kuriose buvo inicijuotas teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas, nustatyta, kad prokurorai tam tikrais atvejais tinkamai nenustato visų būtinų šios supaprastintos proceso formos kriterijų - formaliųjų ir vertinamųjų požymių.

2.1. Ne visada ikiteisminio tyrimo metu tiksliai nustatoma baudžiamosios bylos aplinkybių aiškumo sąlyga – pasitaiko, jog nustatomos ne visos reikšmingos bylos aplinkybės, kas lemia, jog prokurorai netinkamai formuluoja kaltinimus, jie yra netikslūs ir abstraktūs, dėl to netinkamai kvalifikuojama veika, arba paaiškėja, kad galimai yra ir kitos nusikalstamos veikos požymių.

2.2. Kartais netinkamai išsprendžiamas žalos klausimas: nustatyti atvejai, kuomet įtariamasis apskritai nebuvo supažindintas su civiliniu ieškiniu ir jam nebuvo žinoma apie civilinio ieškovo patirtą žalą, arba nors asmuo ir buvo supažindintas, tačiau neišreiškė sutikimo dėl žalos dydžio ir/ar įsipareigojimo ją atlyginti.

2.3. Nustatyta, kad ne visada ikiteisminio tyrimo metu yra tinkamai įvertinamas įtariamojo išreikštas nesutikimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamojo įsakymo priėmimu, o tai lemia, kad net ir asmeniui nesutikus užbaigti procesą taikant šią supaprastinto proceso formą, baudžiamosios bylos su prokuroro pareiškimu ir ikiteisminio tyrimo medžiaga pasiekia teismą.

2.4. Galima daryti prielaidą, kad šios klaidos (nurodytos 2.1.- 2.3. punktuose) pasitaiko tais atvejais, kai ikiteisminio tyrimo metu nebuvo atliekami visi reikalingi ikiteisminio tyrimo veiksmai ir surinkti visi būtini ikiteisminio tyrimo duomenys, siekiant pašalinti bet kokias kylančias abejones, arba ikiteisminio tyrimo veiksmai buvo atlikti nekokybiškai, o ikiteisminio tyrimo duomenys ar jų pakankamumas įvertinti netinkamai. Tokios daromos klaidos lemia, kad teisėjai negali išnagrinėti bylos nerengdami teismo posėdžio. Tik tinkamas visų formaliųjų ir vertinamųjų baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso požymių nustatymas ir jų patvirtinimas leistiniais, patikimais ir

pakankamais ikiteisminio tyrimo duomenimis, sudaro sąlygas teismui išnagrinėti bylą, nerengiant teisiamojo posėdžio.

3. Teisėjui, išnagrinėjus prokuroro pareiškimą ir gautą ikiteisminio tyrimo medžiagą, dažniausiai nekylo probleminių situacijų priimant BPK 420 str. 1 d. numatytus sprendimus. Teisėjai arba priima baudžiamąjį įsakymą, arba perduoda bylą nagrinėti teisiamajame posėdyje bendra tvarka, jeigu nustato, kad bylos aplinkybės yra nepakankamai aiškios ir kilusias abejones galima pašalinti tik nagrinėjimo teisme metu. Su problema susiduriama tais atvejais, kai teisėjas nustato, kad prokuroro pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu turi esminių trūkumų, arba yra kitokių esminių baudžiamąjo proceso pažeidimų, dėl kurių neįmanoma priimti BPK 420 str. 1 d. numatytų sprendimų. BPK nėra įtvirtinta norma, kuri nustatytų teisinį reguliavimą šiais klausimais. Tačiau prokuroro pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu pagal savo teisinę prigimtį ir paskirtį yra kaltinamajam aktui prilyginamas procesinis dokumentas. Todėl teismų praktika dėl šios problemos sprendimo pasuko ta linkme, jog teismo teisė perduoti bylą prokurorui bendrajame baudžiamajame procese pagal BPK 234 str. 2d., (kai byla teismui perduota su kaltinamuoju aktu) gali būti taikoma pagal analogiją ir baudžiamąjo įsakymo priėmimo procese, iki BPK 420 str. 1 d. nustatytų sprendimų priėmimo.

4. Duomenų/įrodymų vertinimas teisme pagal savo formą panašus į „kabinetinį“ bylos nagrinėjimą, kadangi procesas teisme gavus prokuroro pareiškimą ir ikiteisminio tyrimo medžiagą yra rašytinis. Teisėjas, siekdamas įvertinti jam pateiktą ikiteisminio tyrimo medžiagą, vienasmeniškai analizuoja ikiteisminio tyrimo dokumentus, protokolus ir kt.

4.1. Sutinkama nuomonių, kad teismo baudžiamasis įsakymas yra grindžiamas duomenimis, o ne įrodymais, kadangi pagal BPK duomenys įrodymais gali virsti tik juos ištyrus rungtyniškame teisiamajame posėdyje, kuris šiame procese nerengiamas, tačiau BPK nėra specialios normos, kuri reglamentuotų duomenų/įrodymų vertinimą teismo baudžiamąjo įsakymo priėmimo procese.

4.2. Išanalizavus baudžiamąsias bylas, kuriose buvo priimtas teismo baudžiamasis įsakymas, nustatyta, kad teisėjai surašydami baudžiamuosius įsakymus vartoja ir duomenų, ir įrodymų sąvokas. Iš teismų sprendimų matyti, kad teismo baudžiamąjo įsakymo priėmimo procese yra vertinama, ar ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenys yra gauti teisėtais būdais, ar laikytini įrodymais BPK 20 str. prasme, ar yra pakankami pripažinti asmenį padarius nusikalstamą veiką. Todėl darytina išvada, kad baudžiamąjo įsakymo priėmimo procese yra taikomi bendrieji BPK 20 str. įtvirtinti įrodymams keliami reikalavimai, ir teisėjai duomenis vertina pagal tuos pačius kriterijus kaip procesui vykstant pirmosios instancijos teisme pagal bendrąsias bylų nagrinėjimą teisme reglamentuojančias taisykles.

Tai reiškia, kad teisėjui yra suteikiama pakankamai teisinių procesinių galimybių įvertinti duomenis / įrodymus ir priimti teisingą sprendimą byloje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

1. Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. spalio 31 d. įsakymo Nr. 1V-776 „Dėl Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo, LRS. Žiūrėta 2025 m. balandžio 16 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/743a4b609ecc11eb998483d0ae31615c?jfwid=q8i88mis0>.
2. „Estijos baudžiamojo proceso kodeksas“. Žiūrėta 2025 m. vasario 6 d., prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>.
3. Įsakymas „Dėl baudžiamosios bylos duomenų tvarkymo elektronine forma ikiteisminio tyrimo metu tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2016-02-01, Nr. 1954, TAR. Žiūrėta 2025 m. balandžio 15 d., prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/69925f90c8be11e583a295d9366c7ab3/asr>.
4. „Lenkijos baudžiamojo proceso kodeksas“. Žiūrėta 2025 m. vasario 6 d., prieiga per internetą: https://www.legislationline.org/download/id/4172/file/Polish%20CPC%201997_am%202003_en.pdf.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas, 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968, LRS. Žiūrėta 2025 m. kovo 15 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr>.
6. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. vasario 1 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777/asr>.
7. „Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2015 m. birželio 1 d. įsakymas Nr. I-134 „Dėl rekomendacijų dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu patvirtinimo““, LRS. Žiūrėta 2025 m. vasario 8 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/582a3dd0089911e5b0d3e1beb7dd5516>.
8. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas Nr. I-599, TAR, žiūrėta 2025 m. kovo 20 d., prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB53577EFCA/asr>.
9. „Nyderlandų baudžiamojo proceso kodeksas“, Žiūrėta 2025 m. vasario 6 d., prieiga per internetą: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001903/2022-07-01>.

10. „Prancūzijos Nusikaltimų ir bausmių kodeksas“, Žiūrėta 2025 m. vasario 6 d., prieiga per internetą:
https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071154/LEGISCTA000006167485/#LEGISCTA000006167485.
11. „Švedijos teismų proceso kodeksas“. Žiūrėta 2025 m. vasario 6 d., prieiga per internetą:
<https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-code-of-judicial-procedure/>.
12. „Vokietijos baudžiamojo proceso kodeksas“. Žiūrėta 2025 m. vasario 6 d., prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/index.html#BJNR006290950BJNE072300311>.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

13. Ancelis, Petras. *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas*. Vilnius: Saulelė, 2007.
14. Ancelis, Petras. „Įrodinėjimo teisinio reguliavimo įtaka užtikrinant proceso dalyvių teises ikiteisminiame tyrime“. *Jurisprudencija* 89, 11 (2006).
15. Arlauskaitė – Rinkevičienė, Ugnė. „Įrodymų sampratos reglamentavimo baudžiamojo proceso kodekse trūkumai“. *Jurisprudencija* 94, 4 (2007).
16. Ažubalytė, Rima. „Diskrecinis baudžiamasis persekiojimas: teoriniai pagrindai, taikymo problemos ir perspektyvos Lietuvoje“. Daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2002.
17. Ažubalytė, Rima, Ramūnas Jurgaitis ir Jolanta Zajančkauskienė. *Specifinės baudžiamojo proceso rūšys*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
18. Ažubalytė, Rima, Raimundas Jurka, Jolanta Zajančkauskienė ir Marijus Šalčius. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: MRU, 2014.
19. Bučiūnas, Gediminas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, 2017.
20. Burda, Ryšardas. „Profesoriaus Eugenijaus Palskio požiūris į įrodymų sampratą“, *Jurisprudencija*, 75, 67 (2005).
21. Gavrilovienė, Marta. „Nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimas taikant su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes“, *Jurisprudencija* 6, 84 (2006).
22. Goda, Gintaras. „Baudžiamojo proceso forma: optimalių procesinių taisyklių paieškos galimybės ir ribos“. *Teisė* 65(2007): 50-63.

23. Goda, Gintaras, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
24. Goda, Gintaras, Remigijus Merkevičius, Gintaras Jasaitis, Marcelis Kazlauskas, Pranas Kuconis, Jurgis Rinkevičius ir Gintaras Švedas. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras I knyga*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
25. Goda, Gintaras, Marcelis Kazlauskas, Pranas Kuconis, Artūras Šumskas, Viktoras Dovidaitis, Valerij Paškevic ir Arūnas Meška. *Baudžiamojo proceso kodekso komentaras II knyga*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
26. Janušaitytė, Gintarė. „Derybų dėl kaltės instituto egzistavimo prielaidos Lietuvos Respublikos baudžiamajame procese“. *Teisės apžvalga* 13, 1 (2016).
27. Jurgaitis, Ramūnas. „Baudžiamojo įsakymo procesas: proceso be įprastojo nagrinėjimo teisme ypatumai ir įtariamąjo (kaltinamojo) procesinės garantijos“, *Jurisprudencija* 108, 6 (2008).
28. Jurgaitis, Ramūnas. „Formalieji ir vertinamieji požymiai taikant supaprastintą baudžiamąjį procesinę formą“, *Jurisprudencija* 30 (2003).
29. Jurgaitis, Ramūnas. „Supaprastinta baudžiamoji procesinė forma“. Daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2004.
30. Jurka, Raimundas ir Ernestas Rimšelis, „Baudžiamojo proceso optimizavimas: rašytinio proceso prielaidos ir galimybės“, *Jurisprudencija*, 19, 2 (2012).
31. Jurka, Raimundas, Rima Ažubalytė, Marina Gušauskienė ir Artūras Panomariovas. *Baudžiamojo proceso principai*. Vilnius: Eugrimas, 2009.
32. Kurapka, Vidmantas Egidijus, Snieguolė Matulienė, Artūras Panomariovas, Raimundas Jurka, Alvydas Barkauskas, Rima Ažubalytė, Petras Ancelis, Egidijus Losis, Linas Belevičius, Marina Gušauskienė, Eglė Latauskienė ir Jolanta Zajančkauskienė. *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
33. Pranka, Darius. „Teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso problemos ir tobulinimo perspektyvos“, *Jurisprudencija*, 2017, 339-58.
34. Ročys, Robertas. „Problems of applying of the court’s penal order’s institute in the criminal procedure law of Lithuania“. *Teisės apžvalga*, Nr. 1 (2016): 124-45.
35. Šliužaitė, Kristina. „Ar įrodinėjimo procesas vyksta tik nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme?“. Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2014.

36. Kauno apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-391-926/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=196435>
37. Kauno apygardos teismo 2020 m. gruodžio 22 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-394-397/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1960755>.
38. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-356-493/2021, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2001265>.
39. Kauno apygardos teismo 2013 m. liepos 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-1044-81/2013, žiūrėta 2025 m. balandžio 21 d., <https://www.infolex.lt/tp/704421>.
40. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1-171-530/2021, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., (<https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1981456>).
41. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-576-813/2023, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2193948#B_0.
42. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-730-317/2023, žiūrėta 2025 m. balandžio 7 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2211814#B_0
43. Kauno apygardos teismo 2024 m. lapkričio 28 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-349-993/2024, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2287092#B_0.
44. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-71-1023/2025, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2298799>).
45. Kauno apylinkės teismo 2013 m. rugsėjo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2443-720/2013, žiūrėta 2025 m. balandžio 12 d., <https://eteismai.lt/byla/89026959735011/1-2443-720/2013>.

46. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-32-462/2020, žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1861442>.
47. Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. kovo 3 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-65-606/2025, žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d., (https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2302251#B_0).
48. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 m. kovo 28 d. baudžiamasis įsakymas Nr. e1-547-549/2024, žiūrėta 2025 m. kovo 19 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2239788>,
49. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. e1S-16-1020/2024, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., prieiga per internetą: <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2224664>.
50. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. kovo 13 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. e1S-52-626/2024, žiūrėta 2025 m. balandžio 15 d., prieiga per internetą: <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2231674>.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 20 d. Teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą, apžvalga Nr. 40. Teismų praktika. 2003, 19.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. rugsėjo 17 d. nutarimas Nr. 48 „Dėl teismų praktikos, taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų supaprastintą procesą“, *Teismų praktika* 22 (2005).
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus baudžiamojo proceso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga“, *Teismų praktika*, 2007, Nr. 27
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-2/2013, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., prieiga per internetą: <https://eteismai.lt/byla/32246811728730/2A-2/2013>.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2A-8-222/2019, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., prieiga per internetą: <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1724944>.

56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-9-788/2019, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., prieiga per internetą: <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1726049>.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204-689/2019, žiūrėta 2025 m. kovo 12 d., prieiga per internetą: <https://eteismai.lt/byla/268881789020371/2K-204-689/2019>.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257-697/2022, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2130342>.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-2-594/2023, žiūrėta 2025 m. vasario 23 d., https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2143104#B_0.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. kovo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-19-489/2025, žiūrėta 2025 m. balandžio 21 d., prieiga per internetą: https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2301243#B_0.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-71-976/2025, žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2307014>.
62. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas, Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05- 7/05-17/05, žiūrėta 2025 m. vasario 5 d., prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.
63. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 425 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2025 m. vasario 5 d., prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta484/content>.

KITA LITERATŪRA

64. „Baudžiamojo proceso esamo reglamentavimo analizė ir vertinimas“, tyrimo ataskaita, 2022 m., https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/02/galutine_ataskaita_0608.pdf.
65. Generalinio advokato Nils Wahl išvada, pateikta 2017 m. gegužės 11 d., Baudžiamoji byla C-278/16 prieš Frank Sleutjes, Prieiga per internetą:

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9E2A65E5A463E6569D88CC1FD639D073?docid=190594&text=LT&p=&doclang=ageIndex=0&cid=3914410

66. Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra. Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros 2023-2025 metų strateginis veiklos planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2023 m. vasario 3 d. įsakymu Nr. I-34, 5-7, <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/02/2023-2025-m.-svp-2023-02-03-nr.-i-34.pdf>.
67. Lietuvos Respublikos prokuratūra. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2022 m. ataskaita, <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/03/2022-m.-ataskaita-2023-03-01-nr.-17.9.-1974.pdf>.
68. Lietuvos Respublikos prokuratūra. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2023 m. ataskaita, <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2024/03/2023-m.-ataskaita-galutine.pdf>.
69. Lietuvos Respublikos prokuratūra. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2024 m. ataskaita, <https://prokuraturos.lt/data/public/uploads/2025/04/metine-prokuraturos-ataskaita-2024-final.pdf>.
70. Jakulevičienė, Lyra, Salvija Mulevičienė, Jolanta Zajančauskienė, Reda Molienė ir Marijus Šalčius, „Teismo proceso vedimo studija“, (Vilnius : Nacionalinė teismų administracija, 2022), <https://grants.teismas.lt/wp-content/uploads/2022/11/Teismo-proceso-vedimo-studija.pdf#page=8&zoom=100>, 140.
71. Teismo ir prokuratūros atstovų susitikime – dėmesys žmogaus teisėms ir įstatymo naujovėms“, 2020 m. rugpjūčio 10 d., žiūrėta 2025 m. kovo 28 d., <https://www.teismai.lt/lt/teismu-sistemos-naujienos/teismo-ir-prokuraturos-atstovu-susitikime-demesys-zmogaus-teisems-ir-istatymo-naujovems/7843>.
72. Thomas Weigend, Simplified Criminal Procedures: Models, Problems and Options (University of Cologne), <https://slidetodoc.com/simplifiedcriminal-procedures-models-problems-and-options-prof/>.

ANOTACIJA

Šiame magistro baigiamajame darbe aptariami vienos iš supaprastintų baudžiamųjų procesinių formų – teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso ypatumai, kartu apžvelgiant ir įrodinėjimo procesą – pateikiama įrodinėjimo samprata, pateikiami įrodymams keliami reikalavimai, aptariami įrodinėjimo proceso subjektai ir etapai. Taip pat darbe analizuojamos baudžiamosios bylos, kuriose buvo inicijuota ši proceso forma, vertinant, kokių klaidų yra daroma, prokurorui nusprendus užbaigti procesą teismo baudžiamojo įsakymo priėmimu. Nagrinėjama ir teismo nagrinėjimo stadijos specifika – duomenų vertinimas teisme, sprendimų priėmimas.

Reikšminiai žodžiai: teismo baudžiamasis įsakymas, duomenys, įrodymai.

ANNOTATION

This master's thesis discusses the characteristics of one of the simplified forms of criminal procedure – the process of adopting a court penal order, while also reviewing the evidentiary process. It presents the concept of evidence, the requirements applicable to evidence, and discusses the subjects and stages of the evidentiary process. The thesis also analyzes criminal cases in which this procedural form was initiated, evaluating the types of errors made when the prosecutor decides to end the process by adopting a court penal order. Additionally, the specifics of the stage of judicial trial stage are examined – the evaluation of data in court and the decision-making process.

Keywords: court criminal order, data, evidence.

SANTRAUKA

Vilkauskė, Laura. Baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas: formaliųjų ir vertinamųjų požymių nustatymas, sprendimų priėmimas ir duomenų vertinimas teisme. Baudžiamojo proceso teisės baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. J. Zajančkauskienė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Baudžiamosios teisės ir proceso institutas, 2025 m. - 72 psl.

Pastarųjų metų teisėsaugos institucijų veiklos tendencijos rodo, kad siekiama kuo daugiau bylų užbaigti greitesniu, efektyvesniu ir ekonomiškesniu būdu, todėl dažnai procesas užbaigiamas pasirenkant supaprastintą baudžiamojo proceso formą - teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo procesą. Šiame darbe, remiantis teisės aktais, teismų praktika, baudžiamojo proceso teisės doktrina analizuojami teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso ypatumai. Darbo pirmame skyriuje aptarta baudžiamojo proceso diferenciacija, kuri pagrindžia supaprastintų baudžiamojo proceso formų egzistavimą. Pateikta teismo baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso samprata, trumpai apžvelgtos užsienyje egzistuojančios panašios supaprastintos proceso formos. Taip pat, atskleisti formalieji ir vertinamieji baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso požymiai ir aptariami teismų praktikos pavyzdžiai, kuriuose atsispindi netinkamas šių požymių nustatymas. Antrame skyriuje nagrinėjami kai kurie atskiri baudžiamojo įsakymo priėmimo proceso požymiai, vertinant juos įrodinėjimo kontekste. Pateikiama įrodymų ir įrodinėjimo samprata, išskiriami įrodinėjimo etapai, įvardijami įrodinėjimo proceso. Aptariami prokuroro pareiškimui dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu keliami reikalavimai. Darbe pažymima prokuroro vaidmens svarba įrodinėjime. Taip pat šiame skyriuje analizuojamos baudžiamosios bylos, kuriose buvo inicijuotas baudžiamojo įsakymo priėmimo procesas, tačiau buvo nustatyti tam tikri trūkumai. Trečiame skyriuje aptariami sprendimai, kurios teisėjas, remiantis BPK, gali priimti, išnagrinėjęs prokuroro pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu ir ikiteisminio tyrimo medžiagą. Analizuojama, kaip vyksta duomenų/įrodymų vertinimas teisme, teisėjui gavus prokuroro pareiškimą dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu ir ikiteisminio tyrimo medžiagą.

Atlikus tyrimą buvo nustatyta, kad bylos nagrinėjimo teisme metu nustatomi trūkumai yra nulemti dėl neišsamiai atlikto ikiteisminio tyrimo, t. y., neatlikti visi būtini ikiteisminio tyrimo veiksmai, siekiant surinkti pakankamus, patikimus įrodymus, arba ikiteisminio tyrimo veiksmai atlikti paviršutiniškai, nekokybiškai, todėl iš ikiteisminio tyrimo medžiagos negalima nuspręsti, kad bylos aplinkybės yra pakankamai aiškos ir įvykdytos visos sąlygos, būtinos teismo baudžiamajam įsakymui priimti. Taip pat tyrimas atskleidė, kad teisminio nagrinėjimo metu teismas ikiteisminio tyrimo metu

surinktus duomenis vertina remiantis BPK 20 str. Iš teismų praktikos matyti, kad teismo nagrinėjimo stadijoje nustatius, kad prokuroro pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu turi esminių trūkumų arba yra kitokių esminių baudžiamojo proceso pažeidimų, taikant įstatymo analogiją pagal BPK 234 str. 2 d., gali bylą perduoti prokurorui, nors įstatyme ši galimybė nėra įtvirtinta.

SUMMARY

Vilkauskė, Laura. The Procedure of Adopting a Penal Order: Identification of Formal and Evaluative Features, Decision-Making, and Evaluation of Evidence in Court. Master's Thesis in Criminal Procedure Law. Supervisor: Prof. Dr. J. Zajančauskienė. Vilnius: Mykolas Romeris University, Institute of Criminal Law and Procedure. Vilnius, 2025 m., - 72 psl.

Recent trends in the activities of law enforcement institutions show a tendency to conclude as many cases as possible in a faster, more efficient, and more economical way. Therefore, the process is often concluded by choosing a simplified form of criminal procedure – the process of adopting a penal order. This thesis analyzes the characteristics of the process of adopting a penal order based on legal acts, case law, and the doctrine of criminal procedure law. The first chapter of the thesis discusses the differentiation of criminal procedure, which justifies the existence of simplified forms of criminal proceedings. The concept of the process of adopting a penal order is presented, and a brief overview is given of similar simplified procedural forms used abroad. Furthermore, the formal and evaluative features of the process of adopting a penal order are revealed, along with examples of case law that highlight improper identification of these features. The second chapter examines certain specific features of the process of adopting a penal order, evaluating them in the context of evidentiary procedure. The concepts of evidence and the evidentiary process are presented, the stages of evidentiary procedure are distinguished, and the subjects involved in the evidentiary process are identified. The requirements for the prosecutor's statement to conclude the process by a penal order are discussed. The thesis emphasizes the importance of the prosecutor's role in the evidentiary process. This chapter also analyzes criminal cases in which the process of adopting a penal order was initiated, but certain deficiencies were identified. The third chapter discusses the decisions that a judge, in accordance with the Code of Criminal Procedure, may make after reviewing the prosecutor's statement for concluding the process by a penal order and the pre-trial investigation materials. It analyzes how the evaluation of data/evidence is conducted in court after the judge receives the prosecutor's statement on concluding the process by the penal order and the pre-trial investigation materials.

The research revealed that the deficiencies identified during the court proceedings are the result of an incompletely conducted pre-trial investigation, i. e., not all necessary pre-trial investigation actions were taken to collect sufficient and reliable evidence, or the pre-trial

investigation actions were carried out superficially and with poor quality. Therefore, the pre-trial investigation materials do not provide a clear enough picture of the case circumstances, nor do they meet all the conditions necessary for adoption of a penal order. The research also found that, during the trial stage, the court evaluates the data collected during the pre-trial investigation in accordance with Article 20 of the Code of Criminal Procedure. It is clear from case law that if, during the trial stage, it is determined that the prosecutor's statement to conclude the proceedings by a penal order contains substantial deficiencies or other serious violations of criminal procedure, applying the analogy of the law in accordance with Part 2 of Article 234 of the Code of Criminal Procedure, the case may be transferred to the prosecutor, although this possibility is not enshrined in the law.